

Integrering av sociala risker i mindre kommuners risk- och sårbarhetsanalyser

***Frida Cesar
Inger Lise Westlundh***

**Department of Fire Safety Engineering and Systems Safety
Lund University, Sweden**

**Brandteknik och Riskhantering
Lunds tekniska högskola
Lunds universitet**

Report 5433, Lund 2013

**Integrering av sociala risker i mindre kommuners risk- och
sårbarhetsanalyser**

**Frida Cesar
Inger Lise Westlundh**

Lund 2013

Titel: Integrering av sociala risker i mindre kommuners risk- och sårbarhetsanalyser

Title: Integration of social risks in smaller municipals risk and vulnerability analysis

Författare/Author: Frida Cesar & Inger Lise Westlundh

Rapportnummer/Report number: 5433

ISSN: 1402-3504

ISRN: LUTVDG/TVBB-5433-SE

Antal sidor/Number of pages: 63

Keywords: Social risks, Risk and vulnerability analysis, Arson, Hate crime, Abuse of drugs, Risk factor, Protection factor.

Sökord: Sociala risker, Risk- och sårbarhetsanalys, Anlagd brand, Hatbrott, Missbruk av droger, Riskfaktor, Skyddsfaktor.

Språk/Language: Svenska/Swedish

Abstract: The purpose of this report is to examine if social risks are an urban phenomenon or if it also occurs in smaller Swedish communities. Therefore, events in two small municipals were analyzed. The report also aims to examine if risk and vulnerability analysis is an appropriate tool for smaller municipals to work with social risks. The analysis shows that social risks are present also in smaller municipals and that they therefore should consider these in order to increase community safety. Further, the analysis shows that risk and vulnerability analyzes are partly a suitable tool for smaller municipals to work with social risks.

Författarna ansvarar för innehållet i rapporten.

The authors are responsible for the contents of the report.

© Copyright: Brandteknik och Riskhantering, Lunds tekniska högskola, Lunds universitet, Lund 2013.

<p>Avdelningen för Brandteknik och Riskhantering</p> <p>Lunds Tekniska Högskola Lunds universitet Box 118 221 00 Lund brand@brand.lth.se http://www.brand.lth.se</p> <p>Telefon: 046 - 222 73 60 Telefax: 046 - 222 46 12</p>	<p>Department of Fire Safety Engineering and Systems Safety</p> <p>Lund Institute of Technology Lund University P.O. Box 118 SE-221 00 Lund, Sweden brand@brand.lth.se http://www.brand.lth.se/english</p> <p>Telephone: +46 46 222 73 60 Fax: +46 46 222 46 12</p>
---	---

Förord

Denna rapport omfattar 30 högskolepoäng och utgör examinationen för Brandingenjörsprogrammet samt Civilingenjörprogrammet i Riskhantering vid Lunds Tekniska Högskola (LTH). Examensarbetet har författats av två studenter under höstterminen 2013 och är framförallt riktat till yrkesgrupper som arbetar med kommunala risk- och sårbarhetsanalyser.

Under de senaste åren har flertalet händelser med ursprung i sociala förhållanden uppmärksammats, vilket har ökat intresset för hur samhällen i framtiden ska kunna förebygga sociala risker. Det utgör bakgrunden till detta examensarbete som behandlar om risk- och sårbarhetsanalyser är ett lämpligt verktyg i mindre kommuners arbete med sociala risker. Efter kontakt med Länsstyrelsen i Karlstad relaterar rapporten till de två värmländska kommunerna Filipstad och Sunne.

Vi vill rikta ett stort tack till följande personer som har hjälpt oss att färdigställa detta arbete:

Alexander Cedergren	Handledare tillika doktorand på Avdelningen för Brandteknik och Riskhantering, LTH.
Kerstin Eriksson	Biträdande handledare tillika doktorand på Avdelningen för Brandteknik och Riskhantering, LTH.
Leif Gustavsson	Beredskapsdirektör på Länsstyrelsen i Värmland.
Michael Björklund	Säkerhetssamordnare i Filipstads kommun.
Gun-Britt Pettersson	Säkerhetssamordnare i Sunne kommun.
Peter Karlsson	Insatsledare på Bergslagens Räddningstjänst.

Lund, december 2013

Frida Cesar & Inger Lise Westlundh

Sammanfattning

Under 2000-talet har flertalet händelser med koppling till sociala risker inträffat i svenska städer, vilket upploppen i Husby 2013 är ett exempel på. Det har medfört att allt fler samhällsaktörer ser sociala risker som ett hot mot samhällets säkerhet. Enligt svensk lagstiftning ska kommuner i en risk- och sårbarhetsanalys (RSA) analysera händelser som i fredstid kan påverka kommunens säkerhet. Därför finns det hos länsstyrelser och kommuner numer ett ökat intresse av att integrera sociala risker i RSA.

En av anledningarna till varför sociala risker inte tidigare integrerats i kommunala RSA är för att de kräver ett bredare och ett mer tvärsektorielt samarbete än traditionella risker som fysiska och tekniska. En integrering av sociala risker i RSA en relativt ny arbetsmetod som fortfarande är under utveckling. Syftet med rapporten är därför att studera om sociala risker även förekommer i mindre kommuner samt om RSA är ett lämpligt verktyg för deras arbete med sociala risker. För att uppfylla syftet genomfördes en empirisk studie samt litteraturstudier vilka sedan låg till grund för rapportens analyser. I den empiriska studien granskades två mindre kommuner i Värmland, Filipstad och Sunne, samtidigt som litteraturstudierna fokuserade på viktiga faktorer i det förebyggande arbetet. För att utvärdera RSA lämplighet i arbetet med sociala risker granskades ett antal modeller som kan användas i kommuners förebyggande arbete med dessa risker.

Utifrån rapportens analys av händelser som inträffat i de värmländska kommunerna gjordes bedömningen att sociala risker inte är ett storstadsfenomen, utan att det även är viktigt att mindre kommuner beaktar dessa. Vidare resulterade litteraturstudien i följande sex punkter, vilka anses vara viktiga i arbetet med sociala risker:

- Att berörda aktörer samverkar tvärsektorielt
- Att agera tidigt och gemensamt
- Att öka kunskapen om risk- och skyddsfaktorer
- Att involvera skolorna i arbetet
- Att arbeta systematiskt
- Att anpassa arbetet efter lokala förhållanden

I den slutliga analysen gjordes bedömningen att RSA till stor del är ett lämpligt verktyg för mindre kommuners arbete med sociala risker. Detta eftersom författarna anser att RSA med fördel kan användas för att behandla flertalet av de ovan nämnda punkterna. En annan fördel som författarna ser med en integrering av sociala risker i RSA är att RSA möjliggör en helhetsbild samt ett rangordningsunderlag av kommunens samtliga risker, såväl fysiska, tekniska som sociala. Det bedöms av författarna inte kunna ske i samma utsträckning vid andra modeller som endast behandlar sociala risker. Dock kan författarna inte dra några slutsatser kring huruvida andra kommunala samverkansmetoder utöver arbetet med att integrera sociala risker i RSA är nödvändigt för att mindre kommuner effektivt ska kunna hantera sociala risker.

Summary

During the 21st century many events related to social risks occurred in Swedish cities; the riot in Husby 2013 is one example of this. This has led to the fact that an increased number of actors seeing social risks as a threat to community safety. According to Swedish law, municipals are obliged to analyze events that in peacetime may affect the municipality's safety in a risk and vulnerability analysis (RSA). Therefore there is now, by county administrations and municipals, an increased interest in integrating social risks in their RSA.

One reason why social risks have not previously been integrated into the municipal RSA is that they require a broader and more cross-sectoral cooperation than traditional risks such as physical and technical. The integration of social risks in the RSA is a relatively new method which is still under development. The purpose of this report is therefore to study if social risks also occur in smaller municipals and if the RSA is an appropriate tool for their work with social risks. To fulfill the purpose an empirical study and literature studies were carried out, which formed the basis of the report's analysis. In the empirical study two smaller municipals in Värmland, Filipstad and Sunne, were examined, while the literature studies focused on important prevention factors. To evaluate the suitability of the RSA in the work with social risks, a number of models that can be used in municipal preventative work with those risks were examined.

Based on the report's analysis of events that occurred in the municipalities of Värmland, it was assessed that social risk is not an urban phenomenon, and it is therefore important that smaller municipalities take them into account. Furthermore, the literature review resulted in the following six points, which are considered important in the work with social risks:

- To cooperate intersectional between relevant actors
- To act early and common
- To increase knowledge of risk and protective factors
- To involve schools in the work
- To work with a systematic approach
- To adapt the work to local conditions

In the final analysis, the assessment was that the RSA is to a large extent an appropriate tool for smaller municipals to work with social risks. The authors believe that the RSA can be advantageously used to treat many of the six above points. Another advantage that the authors see with the integration of social risks in RSA is that the RSA enables a holistic picture and ranking base of all risks in the municipality, such as physical, technical and social. Other models which only deal with social risks are assessed by the authors to not be able to create a holistic picture and ranking base to the same extent. However, the authors cannot draw any conclusions about whether or not other municipal cooperative methods in addition to work with social risks in the RSA are necessary for smaller municipalities to effectively manage their social risks.

Akronymer

<i>Brå</i>	Brottsförebyggande rådet
<i>CAN</i>	Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning
<i>E45</i>	Europaväg 45
<i>FHI</i>	Statens folkhälsoinstitut
<i>GIS</i>	Geografiska informationssystem
<i>HVB</i>	Hem för vård eller boende
<i>LEH</i>	Lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap
<i>LSO</i>	Lag (2003:778) om skydd mot olyckor
<i>MSB</i>	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
<i>OECD</i>	The Organisation for Economic Co-operation and Development
<i>ORSA</i>	Områdesbaserad risk- och sårbarhetsanalys
<i>PISA</i>	Programme for International Student Assessment
<i>RSA</i>	Risk- och sårbarhetsanalys
<i>SCB</i>	Statistiska centralbyrån
<i>SKL</i>	Sveriges kommuner och landsting
<i>SOU</i>	Statens offentliga utredningar
<i>SvD</i>	Svenska Dagbladet
<i>SWOT</i>	Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats
<i>VVL</i>	Västerbottens Läns Landsting

Innehåll

Kapitel 1 – Inledning.....	1
1.1 Bakgrund.....	1
1.2 Mål och syfte.....	2
1.3 Frågeställning.....	2
1.4 Metodik.....	2
1.5 Avgränsningar.....	5
Kapitel 2 – Sociala risker och dess bakomliggande orsaker.....	7
2.1 Sociala risker som begrepp.....	7
2.2 Bakomliggande orsaker.....	8
Kapitel 3 – Filipstad och Sunne kommun.....	13
3.1 Filipstads kommun.....	13
3.1.1 Beskrivning av kommunen.....	13
3.1.2 Resurser och kommunens arbete idag.....	15
3.1.3 Händelser som inträffat i kommunen.....	16
3.2 Sunne kommun.....	18
3.2.1 Beskrivning av kommunen.....	18
3.2.2 Resurser och kommunens arbete idag.....	19
3.2.3 Händelser som inträffat i kommunen.....	20
Kapitel 4 – Utvalda sociala risker.....	23
4.1 Anlagda bränder.....	23
4.1.1 Grundläggande om anlagda bränder.....	23
4.1.2 Bakomliggande orsaker.....	24
4.2 Hatbrott.....	25
4.2.1 Grundläggande om hatbrott.....	25
4.2.2 Bakomliggande orsaker.....	26
4.3 Missbruk av droger.....	27
4.3.1 Grundläggande om missbruk av droger.....	27
4.3.2 Bakomliggande orsaker.....	28
Kapitel 5 – Analys av inträffade händelser i Filipstad och Sunne.....	29
5.1 Analys av händelserna i Filipstads kommun.....	29
5.2 Analys av händelserna i Sunne kommun.....	30
5.3 Slutsats av analys.....	31
Kapitel 6 – Hur kan de utvalda sociala riskerna förebyggas?.....	33
6.1 Anlagd brand.....	33

6.2 Hatbrott.....	34
6.3 Missbruk av droger.....	35
Kapitel 7 – Analys av viktiga faktorer vid arbetet med sociala risker.....	37
7.1 Analys av viktiga faktorer	37
7.2 Slutsats av analys.....	38
Kapitel 8 – Modeller för att arbeta med sociala risker	39
8.1 Risk- och sårbarhetsanalyser (RSA).....	39
8.2 Västra Götalandsmodellen	40
8.3 Områdesbaserad risk- och sårbarhetsanalys (ORSA).....	42
8.4 Örat mot marken.....	43
Kapitel 9 – Sammanfattande analys	45
9.1 Är RSA ett lämpligt verktyg vid arbetet med sociala risker?.....	45
9.2 Hur kan mindre kommuner arbeta med sociala risker?	48
9.3 Slutsats av analys.....	50
Kapitel 10 – Diskussion och slutsats	51
10.1 Val av studerade kommuner	51
10.2 Val av studerade sociala risker	51
10.3 Slutsats	52
Litteraturförteckning	55

Kapitel 1 – Inledning

Denna rapport utgör ett examensarbete i riskhantering vid Avdelningen för Brandteknik och Riskhantering på Lunds Tekniska Högskola (LTH). I detta inledande kapitel presenteras rapportens bakgrund, mål och syfte, problemställning samt arbetsmetod och avgränsningar.

1.1 Bakgrund

Risk- och sårbarhetsanalyser (RSA) är ett lagstiftat verktyg som används bland myndigheter, kommuner och landsting för att förebygga risker i samhället. De analyser som genomförs behandlar framförallt hot och risker av fysisk och teknisk karaktär, vilket innebär att sociala risker ofta förbises. En orsak anses vara bristande kunskap kring hur sociala risker skall ingå i en helhetsbedömning av samhällets risker och sårbarheter (Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 2013:67). I denna rapport definieras sociala risker enligt följande:

”En social risk är sannolikheten för oönskade händelser, beteenden eller tillstånd med ursprung i sociala förhållanden och som har negativa konsekvenser för det som bedöms vara skyddsvärt”
(Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 2013:67, s. 5).

Sociala risker skiljer sig från risker av fysisk och teknisk karaktär då de kräver ett bredare och mer tvärsektorielt samarbete för att kunna förebyggas (Länsstyrelsen i Skåne län, 2012a). Under 2000-talet har antalet incidenter med ursprung i sociala förhållanden ökat, vilket har kommit att påverka säkerheten i samhället (Ekberg & Lundgren, 2012). För att hjälpa kommunerna med deras säkerhetsarbete fordras bra verktyg för hur sociala risker skall implementeras i RSA (Länsstyrelsen i Skåne län, 2012a).

Sociala risker är inget nytt fenomen och har under årens lopp kommit att gestaltas i olika former. Under den tidiga industrialiseringen i slutet på 1800-talet och början på 1900-talet flyttade allt fler av Sveriges befolkning in till landets städer, vilket skapade en period med svåra levnadsvillkor i form av fattigdom, svält, ohälsa och trångboddhet (Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 2013:67). I slutet av 1900-talet inträffade en ny stor förändring i samhället på grund av globaliseringen, vilket har bidragit till en allt komplexare samhällsbild. Bland annat har den ökade konkurrensen för den svenska industrin under 1980- och 1990-talet resulterat i att en allt större del av företags produktion förlagts utomlands på grund av billigare arbetskraft. Utvecklingen har på så vis minskat den nationella arbetsmarknaden vilket framförallt har påverkat landets lågutbildade (Socialstyrelsen, 2010a).

Under 2000-talet har flera händelser inträffat i Europa som uttryck för social oro, där även svenska städer vid flertalet tillfällen har drabbats (Ekberg & Lundgren, 2012). Upploppen i Husby 2013 och Rosengård 2008 är exempel på sådana händelser, där bland annat räddningstjänst och polis utsattes för stenkastning under sina insatser (Holmberg & Löfgren, 2013; Ringborg & Rothenborg, 2008). I Husby skadades ett 30-tal poliser under de fem dygn som upploppen pågick och det anlades uppemot 70 bränder (SvD, 2013a; SvD, 2013b). Upploppen ledde till att den sociala oro som uppstått spreds till andra städer runtom i Sverige, vilket bland annat medförde att andra länder avrådde sina medborgare från att resa till dessa städer (Svahn, 2013; Wandrell, 2013a). Totalt bedöms upploppen i Husby ha kostat samhället omkring 60 miljoner kronor (SvD, 2013c). Våldsamma upplopp i förorter i Paris 2005 och 2007, kravaller i Köpenhamn 2006, i Aten 2008 och 2012 samt i London 2011 är exempel på liknande upploppssituationer som har inträffat utomlands (Ekberg & Lundgren, 2012). Det finns många likheter mellan oroligheternas bakgrund och natur oavsett i vilket land eller specifikt område de har inträffat (Ekberg & Lundgren, 2012; Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 2013:67). Samhälliga

förändringar har därmed medfört att sociala risker utvecklats till ett samhällsproblem som påverkar landets samhällsskydd och beredskap (MSB, 2010). Enligt Ekberg och Lundgren (2012) kan ett utbrett socialt utanförskap ses som ett hot mot den nationella säkerheten då Sverige anses sakna kapacitet för att förhindra en eventuell spridning av problemet. Därmed anser de att ämnet bör ägnas stor uppmärksamhet för att landets förmåga att förebygga problemet och förbättra beredskapen för hantering av potentiella konsekvenser ska kunna öka. Samtidigt finns det mindre kommuner i landet som upplever att problematiken inte berör dem, då de anser att sociala risker är ett storstadsfenomen (Länsstyrelsen i Skåne län, 2012b). Därför ligger fokus i denna rapport på att visa om arbetet med sociala risker är relevant även för mindre kommuner samt om RSA är ett bra verktyg i arbete med att förebygga dem.

1.2 Mål och syfte

Syftet med rapporten är att studera om RSA är ett lämpligt verktyg i mindre kommuners arbete med sociala risker. Således är målet att öka kunskapen om sociala risker samt vilka faktorer som är betydelsefulla för att arbetet ska bli framgångsrikt.

1.3 Frågeställning

Följande frågeställning ligger till grund för rapporten och benämns därmed som den primära frågeställningen:

A. Är RSA ett lämpligt verktyg i mindre kommuners arbete med sociala risker?

För att kunna besvara rapportens primära frågeställning behöver följande två sekundära frågeställningar besvaras:

a₁. Är sociala risker endast ett storstadsfenomen eller förekommer det även i mindre kommuner?

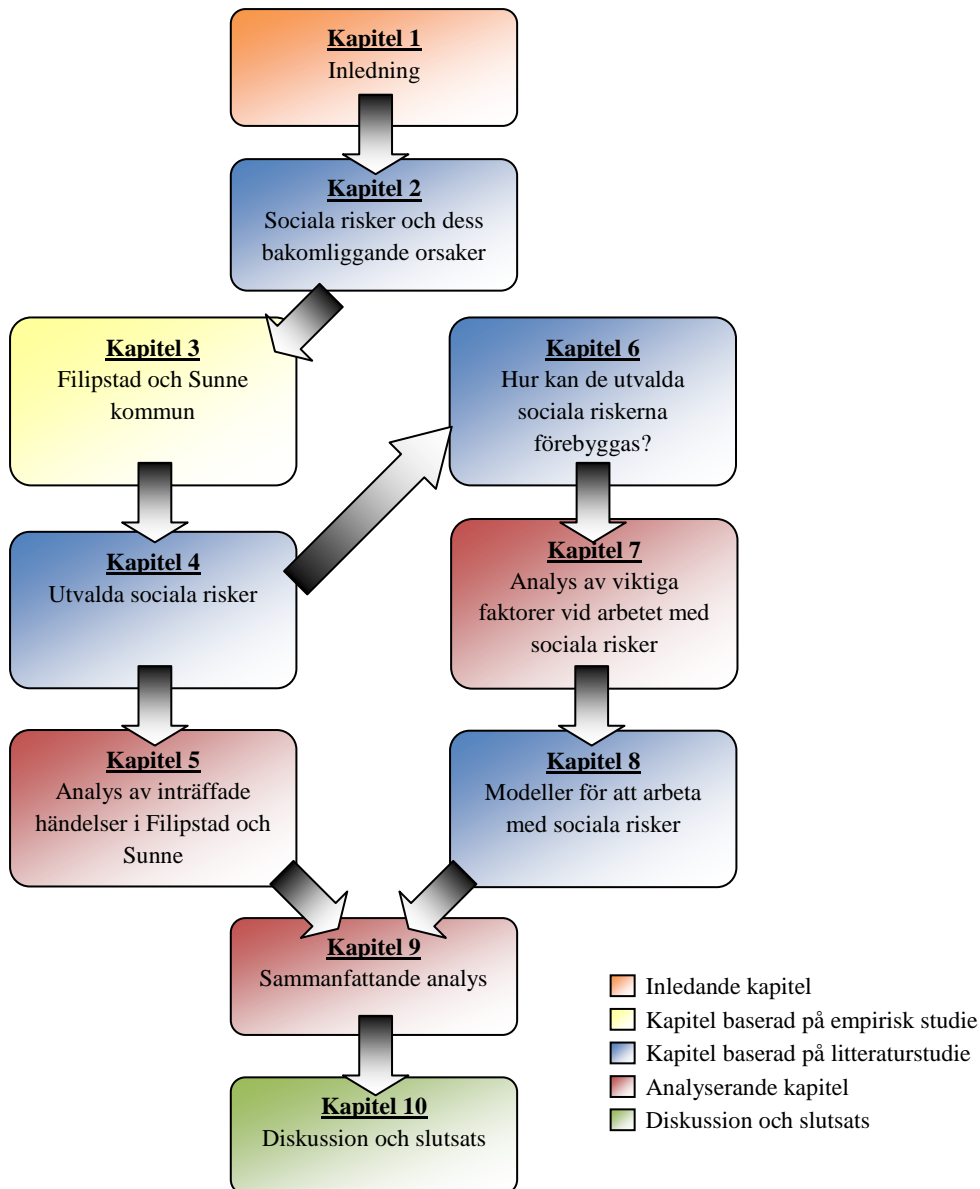
a₂. Vilka faktorer är viktiga i arbetet med sociala risker?

1.4 Metodik

För att kunna svara på rapportens frågeställningar varvades litteraturstudier med en empirisk studie samt analyserande kapitel. Arbetet med att besvara de sekundära frågeställningar skedde delvis parallellt och sammanställdes därefter i en slutlig analys där den primära frågeställningen besvarades. Figur 1 åskådliggör rapportens arbetsgång.

Kapitel 1 – Inledning

Figur 1. Schematisk bild över rapportens arbetsgång.

I samtliga kapitel som innefattar en litteraturstudie söktes adekvat litteratur på Lunds Tekniska Högskolas bibliotek, Lunds Universitets databas LibHub, myndigheters hemsidor, sökmotorn Google Scholar samt Google. Därtill kontaktades nedan listade personer via e-post, vilka kom med tips på relevant litteratur samt skickade material som författarna inte kunde tillgå via ovan nämnda söksätt:

- Per-Olof Hallin, professor i kulturgeografi vid Malmö Högskola.
- Nicklas Guldåker, universitetslektor vid Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi, Lunds Universitet.
- Åsa Mikkelsen, säkerhetsstrateg i Eslövs kommun.
- Anders Tengström, doktor i klinisk psykologi vid Institutionen för klinisk neurovetenskap på Karolinska Institutet.

Den inledande litteraturstudien i kapitel 2 genomfördes med syfte att öka kunskaperna inom området. Därefter genomfördes en empirisk studie i kapitel 3 som efter samråd med länsstyrelsen i Värmland innefattade en granskning av de två kommunerna Filipstad och Sunne. För att skapa en bild av hur

situationen ser ut i kommunerna kontaktades respektive säkerhetssamordnare. Säkerhetssamordnarna är de som ansvarar för de utvalda kommunernas RSA och bedömdes därför av författarna vara av störst relevans, då de anses vara insatta i det aktuella området. Initialt skedde kontakten via e-post för att ge säkerhetssamordnarna en inblick i denna rapportens mål och syfte samt deras roll i densamma. Därefter genomfördes en telefonintervju som i huvudsak utgick från öppna frågor för att i så liten utsträckning som möjligt påverka svaren. I konversationerna fick säkerhetssamordnarna berätta hur deras kommuner arbetar med sociala risker samt ge information kring de allvarligaste händelserna med ursprung i sociala förhållanden som inträffat i kommunerna. Efter samtalen skickade säkerhetssamordnarna via e-post relevant statistik för respektive kommun. För att minska eventuella felkällor gällande informationen som givits från de intervjuade personerna gavs de möjligheten att läsa rapporten innan den publicerades.

Inom Filipstads kommun hade räddningstjänsten, enligt säkerhetssamordnaren, blivit utsatta för bland annat snöbollskastning och glåpord under sina insatser och därför valde författarna att även kontakta en av kommunens insatsledare. För att få en bild av de polisiära resurserna i området kontaktades även en polis som arbetat i länet. Upplägget vid kontakten med insatsledaren och polisen var densamma som vid kontakten med säkerhetssamordnarna, det vill säga med informerande e-post och en efterföljande telefonintervju med öppna frågor. De kontaktade personerna inom de båda kommunerna var följande:

- Michael Björklund, säkerhetssamordnare i Filipstads kommun.
- Peter Karlsson, insatsledare på Bergslagen räddningstjänst.
- Gun-Britt Pettersson, säkerhetssamordnare i Sunne kommun.
- Ann-Kristin Westlundh, polis som arbetat i Polisområde Öst, Värmland.

Utifrån de händelser som haft allvarligast konsekvenser i kommunerna valdes följande tre sociala risker för vidare studier; anlagd brand, hatbrott samt missbruk av droger. En litteraturstudie av de utvalda riskerna genomfördes i kapitel 4, där bland annat deras bakomliggande orsaker studerades. Litteraturstudien utgjorde sedan tillsammans med den empiriska studien grunden för analysen i kapitel 5, där den sekundära frågeställningen a_1 – *Är sociala risker endast ett storstadsfenomen eller förekommer det även i mindre kommuner?* besvarades.

Den sekundära frågeställningen a_2 – *Vilka faktorer är viktiga i arbetet med sociala risker?* besvarades i kapitel 7, där de två litteraturstudierna i kapitel 2 respektive 6 utgjorde grunden för analysen. Litteraturstudien i kapitel 6 genomfördes för att öka kunskapen kring vilka faktorer som är viktiga i det förebyggande arbetet av de tre utvalda sociala riskerna. I analysen sammanställdes sex punkter som sedan användes för att besvara den primära frågeställningen i kapitel 9.

Litteraturstudien i kapitel 8 omfattar en beskrivning av en kommunal RSA samt tre modeller som kan användas på kommunal nivå för att arbeta med sociala risker. Bland modellerna som studerades valdes Västra Götalandsmodellen, då det är den första och för närvarande enda publicerade modell som visar hur sociala risker kan integreras i kommunala RSA. Även områdesbaserad risk- och sårbarhetsanalys (ORSA) studerades eftersom modellen enligt Länsstyrelsen i Skåne län (2012a) är under utveckling och utgör ett högaktuellt forskningsområde. En studie av Eslövs kommun genomfördes eftersom det är en kommun som aktivt arbetar med sociala risker utan att integrera dem i RSA och som har blivit

prisbelönda för detta arbete¹. Utifrån beskrivningarna av respektive arbetsmetod analyserades i delkapitel 9.2 hur mindre kommuner utifrån dessa metoder kan arbeta med sociala risker.

Rapportens primära frågeställning A – *Är RSA ett lämpligt verktyg i mindre kommuners arbete med sociala risker?* besvaras i en sammanfattande analys i kapitel 9 utifrån de analyser som genomförts gällande frågeställning a₁ och a₂, i kapitel 5 och 7, samt de för- respektive nackdelar som observerats bland modellerna i kapitel 8. Den sammanfattande analysen följs av en diskussion i kapitel 10 kring de val som gjorts i rapporten samt hur dessa val påverkat svaren på rapportens samtliga frågeställningar.

1.5 Avgränsningar

Rapporten kommer i huvudsak att fokusera på om RSA är ett lämpligt verktyg för mindre kommuners arbete med sociala risker, därmed läggs inget fokus på tekniska eller fysiska risker. Det kommer inte heller att föras någon djupare diskussion kring hur sociala risker kan definieras, utan Västra Götalandsmodellens definition kommer att användas.

På grund av rapportens omfattning studeras endast förekomsten av sociala risker i två mindre kommuner, Filipstad och Sunne. I rapporten kommer de sociala risker som lett till störst konsekvenser i respektive kommun att studeras, därmed kommer fokus att ligga på anlagd brand, hatbrott samt missbruk av droger.

Rapporten kommer endast behandla arbetsmodeller som medför ett tvärsektorielt samarbete inom kommunen. Modellerna som studeras syftar till att dra slutsatser kring hur mindre kommuner tvärsektorielt kan arbeta med sociala risker. De studerade modellerna är Västra Götalandsmodellen, ORSA samt Örat mot marken. Således kommer rapporten inte behandla specifika arbetsmodeller som enskilt används inom olika myndigheter för att arbeta med sociala risker, som exempelvis Kronobergmodellen inom Polisen och Händelsebaserat förebyggande arbete inom Räddningstjänsten. Då rapportens fokus ligger på kommunala RSA har författarna valt att inte studera ytterligare modeller, utöver Örat mot marken, som inte integrerar sociala risker i RSA.

En förmågebedömning kring hur och på vilket sätt kommuner inom RSA ska rangordna sociala risker kommer inte att genomföras i denna rapport. Fokus kommer istället ligga på om RSA är ett lämpligt verktyg i arbetet med sociala risker i mindre kommuner.

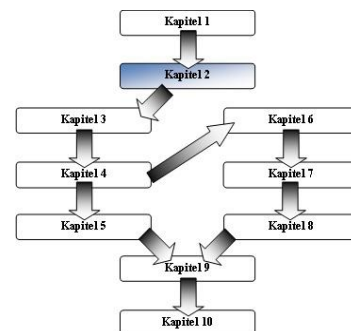
---

¹ Åsa Mikkelsen, säkerhetsstrateg Eslövs kommun, personlig kommunikation, 12 september 2013.

Kapitel 2 – Sociala risker och dess bakomliggande orsaker

Kapitel 2 behandlar sociala risker. För att ge läsaren en inblick i ämnet ges en definition av begreppet samt en beskrivning av bakomliggande orsaker.

2.1 Sociala risker som begrepp

Risk är ett vanligt förekommande ord med många betydelser (Sjöberg, 2003). Definitioner och teorier kring risker varierar mellan olika vetenskapliga discipliner och det finns ingen allmänt accepterad vetenskaplig definition (Renn, 1998). Enligt Bartley och Ericson (2011) finns det inte heller någon entydig definition av sociala risker, vilket skapar problem för kommuner då det är svårt att veta exakt vad som avses. Detta anses försvåra arbetet samt kommunikationen mellan olika aktörer och en gemensam definition är efterfrågad, då det bedöms kunna underlätta arbetet (Länsstyrelsen i Skåne län, 2012b).

En viktig aspekt att beakta är att samhället hela tiden utvecklas, vilket innebär att det som beskrivs som en risk idag kan ha en annan innebörd i framtiden. Hur riskbegreppet används kommer alltså att skifta över tid (Davidsson, Frantzich, Haeffler, & Ljungman, 2003). Samhällets utveckling har medfört att det inom riskforskning numer skiljs på ”gamla sociala risker” och ”nya sociala risker” (Ranci, 2010). Gamla sociala risker utgörs främst av avbrott i försörjningen på grund av sjukdom, arbetslöshet och olika typer av funktionsnedsättningar medan instabil arbetsmarknad med långtidsarbetslösa och begränsade fastanställningar, bostadsbrist och temporär fattigdom betraktas som nya sociala risker (Hjalmarsson & Lindström, 2013).

I denna rapport används begreppet sociala risker enligt definitionen som anges i Västra Götalandsmodellen. Anledningen är att flera av de kommuner som idag integrerar sociala risker i RSA använder sig av definitionen.

”En social risk är sannolikheten för oönskade händelser, beteenden eller tillstånd med ursprung i sociala förhållanden och som har negativa konsekvenser för det som bedöms vara skyddsvärt” (Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 2013:67, s. 5).

En social risk kan ses som en potentiell negativ händelse som påverkar det som betraktas som skyddsvärt i samhället, till exempel individers trygghet och demokratiska rättigheter. Därför är det viktigt att berörda aktörer, i arbetet med sociala risker, identifierar vad som anses vara skyddsvärt. Det kräver att en gemensam värdegrund arbetas fram via ett tvärsektoriellt samarbete (Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 2013:67). Enligt Länsstyrelsen i Skåne län (2012c) handlar sociala risker framförallt om människors tillit till samhället. Sociala risker anses ha ursprung i negativa sociala förhållanden orsakat av samhällets utformning eller särskilda händelser som framkallat ett negativt beteende i samhället (Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 2013:67). Exempel på sociala risker enligt Västra Götalandsmodellen presenteras i tabell 1.

Tabell 1. Exempel på sociala risker (Avbildad med tillstånd från Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 2013:67).

Område	Sociala risker
Hälsa	Missbruk
	Ohälsa - psykisk och fysisk
Säkerhet och trygghet	Skadegörelse som exempelvis anlagd brand
	Stöld och rån
	Hot och våld
	Hatbrott
	Otrygghet
Försörjning	Ej möjlighet till egen försörjning
Fungerande samhällsfunktioner	Systemhotande och organiserad brottslighet
	Sociala konflikter med våldsinslag
	Politiska konflikter med våldsinslag
	Brister i samhällsfunktioner

Sociala risker skiljer sig från traditionella risker av fysisk och teknisk karaktär framförallt genom att de kräver ett bredare och mer tvärsektorielt arbete (Länsstyrelsen i Skåne län, 2012a). Därmed anses ett samarbete mellan olika aktörer som räddningstjänst, skola, polis, hälsoförebyggande verksamheter och socialtjänst vara nödvändigt för att effektivt kunna behandla frågor som rör exempelvis trygghet, folkhälsa, säkerhet och brottsförebyggande arbete (Bartley & Ericson, 2011; Länsstyrelsen i Skåne län, 2012a). Det innebär att sociala risker fordrar samverkan mellan aktörer med skilda kunskapsområden som inte behövs i traditionella RSA (Länsstyrelsen i Skåne län, 2012a). Samtidigt anses ett samarbete mellan berörda aktörer vara nödvändigt för att sociala risker ska kunna förebyggas (Lundström, 2013; Länsstyrelsen i Skåne län, 2012c). Enligt Bartley & Ericson (2011) krävs det större förståelse samt kunskap kring hur denna samverkan kan ske. Även Lundström (2013) anser att kommunikationen mellan aktörer kan behöva utvecklas för att insatser ska kunna effektiviseras. Detta eftersom det anses vara en utmaning att samordna mindre vardagliga händelser i exempelvis skolor med kommunens långsiktiga och övergripande säkerhetsstrategier. Vidare belyser Lundström (2013) skolan som en central aktör i arbetet med att förebygga sociala risker.

Enligt Länsstyrelsen i Skåne län (2012a) är det omfattande samarbete som krävs vid en integrering av anledningarna till varför sociala risker inte tidigare involverats i kommuners RSA. Ovan nämnda verksamheter arbetar ofta i traditionella stuprör, var och en för sig, och är därmed inte insatta i varandras arbete. Fenomenet existerar inte enbart på kommunal nivå utan även på nationell nivå, då stuprören går ända upp till toppen inom respektive verksamhet. Det innebär att exempelvis Socialstyrelsen, Statens folkhälsoinstitut (FHI), Brottsförebyggande rådet (Brå) och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) främst har fokus på sina egna ansvarsområden. Därmed finns det ett flertal stuprör som arbetar med sociala risker utan att någon har det yttersta ansvaret för hur problemen bör behandlas (Länsstyrelsen i Skåne län, 2012a; Lundström, 2013).

2.2 Bakomliggande orsaker

Det finns flera orsaker till varför sociala risker uppstår, vanligtvis är det en kombination av flera riskfaktorer som finns hos individen, familjen och närstående samt i den närliggande eller utomstående miljön (Hallin, 2013). En social riskfaktor definieras som:

”En social riskfaktor är omständigheter eller egenskaper hos människor, deras livsvillkor eller levnadsförhållanden som kan öka möjligheterna (sannolikheten) för att oönskade händelser, beteenden eller tillstånd skall inträffa”

(Hallin, 2013, s. 19).

Några av de bakomliggande riskfaktorerna, vilka kan särskiljas som generella respektive specifika sociala risker, bedöms vara (Hallin, 2013; Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 2013:67):

Generella riskfaktorer

- Brist på finansiella, materiella eller personella resurser hos myndigheter eller samhälle
- Ekonomiska skillnader/klyftor i samhället
- Segregation
- Social, ekonomisk och politisk marginalisering

Specifika riskfaktorer

Livsvillkor

- Klass
- Etnicitet
- Utanförskap

Levnadsförhållanden

- Stigmatisering
- Otrygga uppväxtförhållanden
- Barnfattigdom
- Otrygg boendemiljö
- Trångboddhet
- Brist på förebilder
- Ohälsosamma levnadsvanor

Personbundna riskfaktorer

- Kön
- Bristande skolgång
- Personliga egenskaper och förutsättningar
- Arbetslöshet

Mellan sociala risker och sociala riskfaktorer finns komplicerade orsakssamband, där många sociala risker kan ha gemensamma bakomliggande riskfaktorer, se figur 2. Sociala risker kan ses som potentiella händelser, beteenden eller situationer som kan inträffa medan sociala riskfaktorer är de omständigheter vilka gör det möjligt (Hallin, 2013). Enligt Långström (2003) och Tengström (2012) kan olika sociala risker inte förklaras med endast en riskfaktor utan vanligtvis behövs en samverkan av flera riskfaktorer. Vid denna samverkan finns det vanligtvis tröskeleffekter, vilket innebär att det krävs en viss exponering av riskfaktorer innan en risk framträder. Det medför att det kan förekomma latent riskfaktorer i ett samhälle, som först vid en utlösande händelse resulterar i en social risk (Hallin, 2013).

möjligheter att utveckla strukturerade beslutsstöd för att effektivt bedöma risken för brottslighet bland ungdomar. Fördelen är att ökad kunskap medför att bedömningarna blir tydligare samt att kommunikationen mellan berörda parter underlättas. Vidare anser Hallin (2013) att en integrering av sociala risker i RSA kan öka möjligheterna för att samordna olika åtgärdsprogram då flera av riskerna har gemensamma bakomliggande riskfaktorer. En problematik med många åtgärdsprogram är att problematiska ungdomar ofta omfattas av flera modeller, vilket kan öka deras känsla av att vara problembarn som i sin tur kan leda till att de utför ytterligare handlingar med ursprung i sociala risker för att leva upp till denna bild (Wandrell, 2013b). Dock kan det vara svårt att genomföra en RSA som både tar hänsyn till grupper och riskmiljöer samt identifierar enskilda individer som är särskilt riskexponerade (Hallin, 2013). Vidare anser Hallin (2013) att ett problem vid en identifiering av enskilda individer eller områden är att det kan leda till en ökad stigmatisering, vilket kan medföra att samhället förhåller sig till dem på ett särskilt sätt.

Enligt Socialstyrelsen (2010a) är risken för psykosociala problem som kriminalitet, missbruk, självmord och ekonomiskt bistånd högre bland ungdomar med låga eller ofullständiga betyg från grundskolan. Exempelvis är det 8-10 gånger vanligare att elever med låga betyg utför allvarliga kriminella handlingar i ung vuxen ålder jämfört med övriga elever. Det finns även forskning som visar att barn med lågutbildade föräldrar löper högre risk att i framtiden drabbas av psykosociala problem och svårigheter i skolan (Lagerberg & Sundelin, 2000). Om ungdomar är sysslösa upplever de ofta inte tillvaron som meningsfull, vilket ökar risken för gängbildning och kriminalitet (MSB, 2010). Enligt Guldåker och Hallin (2013) finns det bland annat ett tydligt samband mellan brist på stimulerande fritidsaktiviteter och attityd till skolan för ungdomars benägenhet att anlägga bränder. Även Lundström (2013) belyser att fritidsgårdar och föreningar utgör en viktig roll för ungdomars trygghet.

Utanförskap är ett exempel på en omdiskuterad riskfaktor. År 2008 yttrade dåvarande jämställdhets- och biträdande utbildningsministern Nyamko Sabuni;

”Demokratins största fiende i vårt land idag är utanförskapet. Att bryta utanförskapet är regeringens viktigaste uppgift”

(Ekberg & Lundgren, 2012, s. 49).

Utanförskap är ett flerdimensionellt begrepp som kan definieras på olika sätt. Ungdomsstyrelsen (2008:9) ser socialt utanförskap som:

”En kombination av fattigdom och att inte delta i till exempel utbildning, arbete eller samhällsdebatt”
(Ungdomsstyrelsen, 2008:9, s. 25).

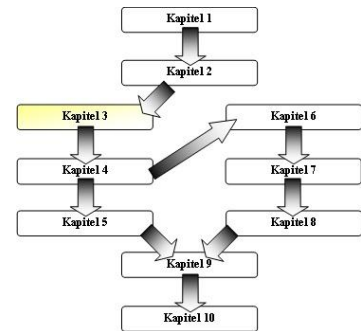
Sociala risker i form av stenkastning, upplopp och anlagda bränder kan uppstå när utanförskap och destruktiva gängbildningar möter ett oförstående samhälle (Kjellén, 2011). Idag är det främst unga män i åldern 15-25 år som upplever socialt utanförskap (Ekberg & Lundgren, 2012). Vidare menar Ekberg och Lundgren (2012) att en anledning till att dessa ungdomar upplever socialt utanförskap är att de inte känner sig delaktiga i det ”normala” samhället då de ofta har förlorat sitt förtroende för rikets lagar, myndigheter och demokratiska processer. Socialt utanförskap kan i kombination med en socioekonomiskt utsatt situation leda till en subkulturell gemenskap och ett destruktivt normbrytande beteende (Kjellén, 2011). Detta kan i samspel med samhällets oförstående medföra att individer utför destruktiva handlingar som orsakar social oro (Ekberg & Lundgren, 2012). Risken för sociala oroligheter ökar med antalet som berörs av den socioekonomiskt utsatta situationen. För att minska oroligheterna och öka tryggheten i samhället krävs det att samhällsaktörer agerar (Kjellén, 2011).

Kapitel 2 – Sociala risker och dess bakomliggande orsaker

Segregation och utanförskap är idag inte enbart ett storstadsproblem utan förekommer även i mindre samhällen (SCB, 2007:2). Dock är det vanligt att utanförskap är koncentrerat till vissa områden och det finns flertalet orsaker till varför dessa områden drabbas av utanförskap i större utsträckning än andra. En förklaring är att individer som lyckas ta sig in på arbetsmarknaden flyttar från området då inkomsten ökar, samtidigt som inflyttningen till stor del utgörs av personer som inte lyckats ta sig ur utanförskapet. Områden med utbrett utanförskap är ofta invandrartäta och anses vara segregerade. Det tros bero på att utlandsfödda ofta har svårare att ta sig in på arbetsmarknaden samtidigt som många med gemensamt geografiskt ursprung väljer att bosätta sig i samma område. En annan förklaring kan vara bostadsbrist samt diskriminering på bostadsmarknaden (SOU, 2012:50). Det finns studier som visar att den sociala miljön i ett bostadsområde kan påverka sysselsättning, inkomst och skolresultat. Det är exempelvis vanligare att barn som bor i invandrartäta områden saknar gymnasiebehörighet jämfört med barn som bor i andra områden (SCB, 2007:2). Enligt Integrationsverket (2004) är chansen att vara sysselsatt lägst för individer som bor i socialt utsatta områden.

Kapitel 3 – Filipstad och Sunne kommun

Följande kapitel behandlar de två värmländska kommunerna Filipstad och Sunne och syftar till att ge läsaren en uppfattning om kommunerna. Det ges även exempel på de allvarligaste händelserna med ursprung i sociala risker som enligt säkerhetssamordnarna har inträffat i respektive kommun. Dessa händelser utgör grunden till urvalet av de studerade riskerna i kapitel 4 och syftar till att besvara frågeställning a_1 – Är sociala risker endast ett storstadsfenomen eller förekommer det även i mindre kommuner?

3.1 Filipstads kommun

Filipstads kommun ligger i östra Värmland mittemellan Oslo och Stockholm, cirka 30 mil norr om Göteborg, se figur 3. Kommunen är Sveriges 60:e största sett till ytan och utöver centralorten Filipstad finns fyra tätorter i kommunen: Lesjöfors, Nykroppa, Persberg och Nordmark (Björklund, 2012).

Figur 3. Karta över Värmlands läns kommunindelning (Avbildad med tillstånd från Destination Värmland, 2013).

3.1.1 Beskrivning av kommunen

Totalt bor det cirka 10 500 invånare i kommunen varav drygt 6 000 bor i centralorten Filipstad. Övriga tätorter har en befolkningsmängd som understiger 1 000 invånare (Filipstads kommun, 2013a). I början av år 2013 bestod elva procent av kommunens invånare av ungdomar i åldern 16-24 år och andel arbetslösa bland kommunens samtliga arbetsförda invånare låg över riksgenomsnittet (SCB, 2013a).

Filipstads kommun har åtta grundskolor fördelade på ett antal orter, en gymnasieskola i centralorten samt två högskolor som tillsammans utbildar högskoleingenjörer och tekniker för stål-, metall- och skogsindustrin (Filipstads kommun, 2013b; Filipstads kommun, 2013c; Filipstads kommun, 2013d). En högre andel, i jämförelse med riksgenomsnittet, av invånarna i Filipstads kommun har genomgått gymnasieutbildning, medan en lägre andel har följt upp med en eftergymnasial utbildning (SCB, 2013a). Tabell 2 presenterar statistik kring kommunens invånare.

Tabell 2. Statistik över olika faktorer bland kommuninvånarna.

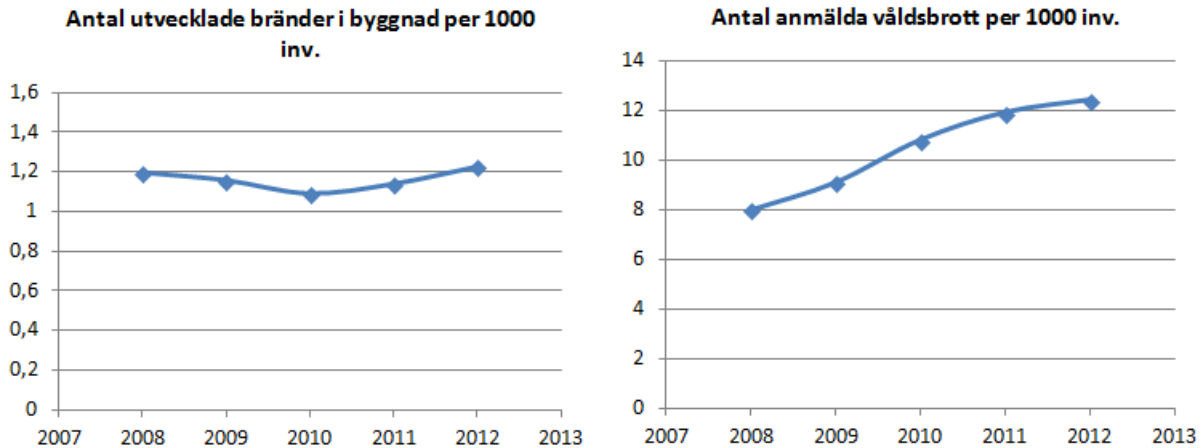
Kategori	Filipstad (Riket) [%]	Källa
<i>Ej grundläggande behörighet till universitet/högskola, år 2012</i>	14,9 (13)	SKL (2012a)
<i>Ej eftergymnasial utbildning, avser 20-64 år, år 2012</i>	82 (62)	SCB (2013a)
<i>Ej etablerade på arbetsmarknad alt. studerar 2 år efter avslutad gymnasieutbildning, år 2012</i>	39,3 (33,2)	SKL (2012a)
<i>Andel barn och unga 0–19 år med föräldrar som har högst grundskoleutbildning, år 2007</i>	7,3 (6,1)	Socialstyrelsen (2010b)
<i>Utländska medborgare, år 2012</i>	7,8 (6,9)	SCB (2013b)
<i>Antal anmälningar med hatbrottsmotiv per 100 000 inv. år 2010</i>	85 (55)	Brå (2011:8)

År 2008 öppnades Ungdomens hus i Filipstad vilket har blivit en viktig samlingspunkt för kommunens ungdomar. Förutom Ungdomens hus finns även två fritidsgårdar i tätorterna Lesjöfors och Nykroppa (Filipstads kommun, 2013b; Sveriges Radio, 2013). Kommunen arbetar även med att skapa en aktiv fritid för medborgarna och har allt från sport-, sim- och tennishall till utomhusanläggningar för diverse sporter (Filipstads kommun, 2013e).

Mellan år 2008 och 2012 har antalet invandrare i kommunen ökat med cirka 500 personer. Dessutom har det sedan år 2007 etablerats ett hem för vård eller boende (HVB) i Filipstads tätort, vilket är ett boende för ensamkommande asylsökande flyktingbarn i åldrarna 15-18 år. Detta har bland annat medfört att kommunen behövt öka sina språk-, religions- och kulturkunskaper för att effektivt bemöta dessa individer i exempelvis kris- och sorgssituationer².

År 2011 låg Filipstad på plats 272 bland landets 290 kommuner när det gäller ett sammanvägt värde av de fyra resultatindikatorerna; personskador, utvecklade bränder i byggnad, våldsbrott samt stöld- och tillgreppsbrott i förhållande till folkmängden. En förstaplacering innebär att kommunen raknas som den säkraste kommunen i landet då de fyra resultatindikatorerna har låg förekomst. Värdet ger dock endast en indikation och ingen helhetsbild av hur säker kommunen är. Figur 4 visar hur antalet utvecklade bränder i byggnader har förändrats i kommunen från år 2008 och hur samma utveckling sett ut gällande våldsbrott. Med utvecklade bränder avses räddningsinsatser där det fortfarande brinner när räddningstjänsten anländer eller där branden spridit sig från startföremålet (SKL, 2012b).

² Michael Björklund, säkerhetssamordnare Filipstads kommun, personlig kommunikation, 4 oktober 2013.

Figur 4. Antal utvecklade bränder i byggnad samt antal anmälda våldsbrott per 1000 invånare i Filipstads kommun de senaste åren (SKL, 2013).

3.1.2 Resurser och kommunens arbete idag

Filipstads kommun ingår i Bergslagens Räddningstjänstförbund som utgörs av kommunerna Degerfors, Filipstad, Hällefors, Karlskoga samt Kristinehamn. I förbundet finns två heltidsstyrkor placerade i Karlskoga och Kristinehamn. I Filipstads kommun finns två deltidstyrkor, en i centralorten och en i Lesjöfors (Björklund, 2012). Polismyndigheten i Värmland består av fyra polisområden, där Polisområde Öst omfattar de tre kommunerna Filipstad, Storfors samt Kristinehamn (Polisen, 2013a; Polisen, 2013b). Det innebär att området sträcker sig från Dalarna till Västra Götaland och att det vid vissa tidpunkter endast finns en polisbil tillgänglig i området³.

I Filipstad har kommunens säkerhetssamordnare huvudansvaret för framtagandet av kommunens RSA. Framtagandet sker genom en process där kommunens riskhanteringsgrupp samlas för att identifiera möjliga scenarier som kan inträffa samt bedöma dess konsekvenser. Kommunen upplever stor nytta av RSA i det dagliga arbetet och har till följd av den genomfört en rad förebyggande åtgärder, vilket har inneburit att kommunen höjt förmågan att hantera oönskade händelser⁴.

Händelser kopplade till sociala risker och social oro anses de senaste åren ha ökat i kommunen, vilket har medfört att tryggheten i kommunen sjunkit samtidigt som främlingsfientligheten har ökat⁴. Enligt Björklund⁴ är urbanisering i kombination med en kraftigt ökad invandring de främsta bidragande faktorerna till denna utveckling. Faktorerna har även drabbat kommunens ekonomi hårt då skatteintäkterna har minskat samtidigt som biståndsansökningarna har ökat. På grund av att den sociala oron i kommunen har ökat de senaste åren, kompletterades RSA för perioden 2011-2014 år 2012 med sociala risker. Exempel på sociala risker som tas upp är gängbildning, mobbing, hot och våld samt anlagd brand (Björklund, 2012). Integreringen utfördes inte utifrån någon befintlig modell utan arbetsmetoden togs fram inom kommunen⁴. Vidare anser Björklund⁴ att integreringen av sociala risker i RSA har bidragit till ett bättre kontaktnät mellan berörda aktörer i kommunen, vilket har förbättrat deras samverkan. Det tvärasektoriella samarbetet upplevs ha underlättats av att kommunen är liten eftersom det innebär att flertalet av aktörerna känner varandra sedan tidigare. Även Länsstyrelsen i Skåne län (2012b) anser att arbetet med sociala risker kan underlättas i mindre kommuner. Detta eftersom kontaktvägarna är rakare och kortare, vilket gör det lättare att arbeta tvärasektoriellt och genomföra förändringar. Att integrera sociala risker i RSA anses även medföra att kommunen

³ Ann-Kristin Westlundh, polis som arbetat i Polisområde Öst, personlig kommunikation, 4 oktober 2013.

⁴ Michael Björklund, säkerhetssamordnare Filipstads kommun, personlig kommunikation, 4 oktober 2013.

uppmärksammar sociala händelser i större utsträckning och har bättre förmåga att avstyra dem innan de förvärras⁵.

Från årsskiftet 2012-2013 har ett samarbete mellan Polisen, Bergslagens Räddningstjänst, Socialstyrelsen samt Filipstads kommun utvecklats och regelbundna möten sker. Bland annat planeras ett trygghetscenter i kommunen med syfte att representanter från alla instanser ska finnas tillgängliga på samma plats. Kommunens förhoppning med trygghetscentret är att det ska öka samarbetet ytterligare och att det ska minska risken för ryktesspridning, då det ger kommuninvånarna en möjlighet att på samma ställe kunna träffa flera av de aktörerna som ansvarar för kommunens trygghetsfrågor⁵.

3.1.3 Händelser som inträffat i kommunen

I följande delkapitel ges en kort beskrivning av några händelser som inträffat i Filipstads kommun där sociala riskfaktorer enligt kommunens säkerhetssamordnare anses vara de bakomliggande orsakerna.

Hem för vård eller boende (HVB)

HVB-boendet som ligger i Filipstads tätort är fördelat på två byggnader och har plats för drygt 30 ungdomar⁵. Det finns personal tillgänglig på boendet under hela dygnet och samtliga ungdomar är tilldelade en god man som ansvarar för ekonomin. När ungdomarna fyllt 18 år upphör HVB-boendets samt de gode männens ansvar, därmed bryts kontakten mellan ungdomarna och boendet helt. Istället får de flytta till eget boende och om ungdomarna anser att de behöver fortsatt stöd kan de ansöka om en kontaktperson eller boendestöd (Filipstads kommun, 2012).

Forskning visar att ensamkommande flyktingbarn är en av de mest socialt utsatta grupperna i Sverige (Angel & Hjern, 2004). Sverige är idag ett av de största mottagarländerna i Europa, där Filipstad är den ort i Värmland som tar emot flest barn (Migrationsverket, 2013). Flera av de ensamkommande flyktingbarn som kommer till Sverige har upplevt traumatiska upplevelser både i hemlandet och under flykten, då många har flytt från krig, våld, förföljelse, diskriminering eller fattigdom (Brendler-Lindqvist, 2004). Flytten i sig utgör en stor social påfrestning, då en separation från familj, kamrater och vardagsliv innebär att barnet förlorar sitt sociala nätverk och sociala identitet (Angel & Hjern, 2004). För att kompensera för den trygghet som föräldrarna tidigare bidragit med utgör kamratgrupper en viktig grund (Brendler-Lindqvist, 2004). Enligt Melander och Stretmo (2013) knyts framförallt vänskapsband mellan ungdomar som har samma etnicitet, då det gemensamma språket underlättar kommunikationen. Vidare menar Melander och Stretmo (2013) att bristande kunskaper i det svenska språket även ökar risken för segregation och social isolering.

Att komma till ett nytt land som har ett annat språk, kultur, klimat och historia är enligt Brendler-Lindqvist (2004) påfrestande för barnen och leder till att många upplever rädsla, förvirring, aggression, övergivenhet, ensamhet, hemlängtan och skuld känslor. Skilda erfarenheter i språk, kultur och religion anses även utgöra en central roll vid anpassningsproblem (Rosén, 2013). Ovissheten kring huruvida barnen får uppehållstillstånd eller ej förvärrar situationen, då det ökar känslan av ensamhet och övergivenhet (Brendler-Lindqvist, 2004). Det bör dock noteras att merparten av barnen som får stanna integreras in i det svenska samhället samtidigt som deras psykiska hälsa förbättras med tiden (Hessle, 2009).

---

⁵ Michael Björklund, säkerhetssamordnare Filipstads kommun, personlig kommunikation, 4 oktober 2013.

HVB-boendet anses vara en bidragande faktor till de sociala oroligheter som finns i Filipstads kommun och under år 2011 och 2012 gjordes totalt 45 polisanmälningar med koppling till boendet⁶. Det innebär att sex gånger fler brott per person begicks av ungdomarna på boendet jämfört med kommunens övriga invånare under denna period (Brå, 2013). Bland polisanmälningarna var skadegörelse och misshandel de mest förekommande brotten⁶. Bland anmälningarna under de två åren rubricerades fyra som mordbrand eller försök till mordbrand, varvid ungdomarna vid ett tillfälle attackerade räddningstjänsten med glåpord och snöbollskastning. Antalet anlagda bränder pendlar och tros beror på vilka ungdomar som för tillfället är bosatta på boendet⁷.

För att försöka få bukt med de anlagda bränderna har räddningstjänsten besökt boendet för att informera ungdomarna om möjliga konsekvenser vid brand. Ungdomarna har dessutom varit inbjudna till brandstationen för att få insyn i brandmännens arbete. Dock upplever räddningstjänsten att dessa åtgärder inte lett till någon skillnad i antalet anlagda bränder. De menar att den nedåtgående trend som just nu upplevs troligen beror på att de ungdomar som tidigare huserat på boendet inte längre bor kvar. Vidare menar räddningstjänsten att deras förebyggande insatser endast får kortvarig effekt eftersom ungdomarna bor på boendet i högst tre år⁷.

Filipstads kommun ser kontinuerligt över de rutiner och arbetssätt som finns på boendet och genomförde år 2012 två utbildningar för all personal inom hot och våld. Dessutom hade personalen två kompetensdagar då rutiner sågs över samt diskussioner fördes med ett HVB-boende i Skellefteå. För att skapa ytterligare lugn på boendet ronddar Securitas runt området under vissa perioder⁶.

Knivincidenten i Lesjöfors

I september år 2012 knivskars en pojke av en 12-årig somalisk pojke på skolgården i Lesjöfors. Den knivskurna pojken fick allvarliga men inte livshotande bukskador vid händelsen. Bakomliggande orsak till händelsen var att en grupp ungdomar på skolan, vilken den skadade pojken var ledare för, under en längre tid trakasserat den somaliske pojken⁶.

Händelsen kom att påverka såväl tätorten Lesjöfors som hela kommunens attityd till invandrare. Bland annat skapades grupper i sociala medier där det propagerades för att lagen borde tas i egna händer. Det resulterade i att kommunen omedelbart krävde bevakning från Securitas, samtidigt som Migrationsverket kontaktades. Det ledde till att Migrationsverket, i samråd med Polisen, under natten flyttade den somaliska familjen till hemlig ort. Samtliga elever och lärare fick information gällande händelsen och vidtagna åtgärder. Dessutom fanns extra stödinsatser i form av kurator och sjuksköterskor insatta tre dagar efter händelsen. Efter händelsen har Filipstads kommun lagt mycket resurser på att öka det värdegrundande arbetet i skolan. Att kommunen integrerat sociala risker i RSA anses ha bidragit till att kommunen var bättre förberedd för att hantera situationen och därmed snabbt kunde vidta åtgärder⁶.

Gängbråket i Filipstad

Ett gängbråk med bland annat ungdomar från HVB-boendet urartade i mars 2013 i Filipstads tätort. Enligt pågående polisutredning var omkring 30 ungdomar i varierande åldrar inblandade, varav hälften var ungdomar från HVB-boendet. Utredningen tyder på att det inte var ungdomarna från HVB-boendet som planerade och startade bråket och den bakomliggande orsaken tros vara rasism. De som startade bråket var utrustade med järnkedjor och basebollträn, vilket bidrog till att flera av ungdomarna från HVB-boendet ådrog sig skador, främst i form av huvudskador. Händelseförloppet avstyrades när

---

⁶ Michael Björklund, säkerhetssamordnare Filipstads kommun, personlig kommunikation, 16 oktober 2013.

⁷ Peter Karlsson, insatsledare Bergslagens räddningstjänst, personlig kommunikation, 16 oktober 2013.

en väktare tillkallade polis. När polisstyrkan, som befann sig i närheten, ankom efter tio minuter kunde ungdomarna skingras. Polisutredningen är pågående under denna rapportens skrivande varför inga utförligare detaljer kan delges. Dock anses händelsen kunnat få allvarigare konsekvenser om inte polis funnits i närområdet⁸.

3.2 Sunne kommun

Sunne kommun ligger i Fryksdalen i centrala Värmland nära norska gränsen, se figur 5. Europaväg 45 (E45) går genom kommunen och sammanbinder centralorten Sunne med Karlstad som ligger cirka sju mil söderut. Kommunytan är 1 296 km² och utöver centralorten Sunne finns bland annat följande orter i kommunen: Västra respektive Östra Ämtervik, Lysvik, Uddheden samt Rottneros (Pettersson, 2012).

Figur 5. Karta över Värmlands läns kommunindelning (Avbildad med tillstånd från Destination Värmland, 2013).

3.2.1 Beskrivning av kommunen

Det bor cirka 13 300 personer i kommunen varav 5 500 bor i centrala Sunne (Pettersson, 2012). I kommunen finns nio kommunala skolor samt en friskola för elever från förskoleklass till årskurs 6 (Sunne kommun, 2013a). Det finns en högstadieskola, med cirka 440 elever, vilken är belägen i centralorten (Sunne kommun, 2013b). Sunne Gymnasieskola utgörs av två enheter; Broby och Södra Viken. På Broby enheten, som ligger i Sunne, kan eleverna studera grafisk teknik, design, media samt högskoleförberedande program. Södra Viken ligger cirka en mil utanför centralorten och har gymnasieutbildningar inom skog, fordon och transport (Sunne kommun, 2013c). Sunne Praktiska Gymnasium är en friskola i centrala Sunne som erbjuder eleverna praktiska utbildningar (Sunne kommun, 2013d).

I tabell 3 redovisas statistik över olika parametrar för kommunens befolkning. Bland annat tillhör Sunne kommun landets tio främsta kommuner med störst andel folkbokförda elever som fullföljer sina gymnasiestudier inom fyra år. Däremot ligger kommunen på plats 248 bland landets 290 kommuner

---

⁸ Michael Björklund, säkerhetssamordnare Filipstads kommun, personlig kommunikation, 16 oktober 2013.

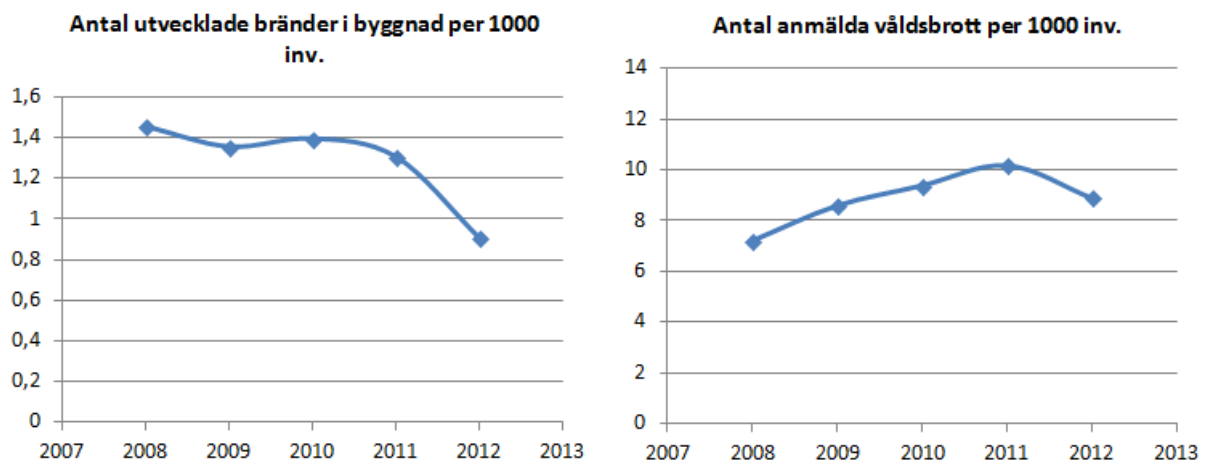
med avseende på andelen elever som är etablerade på arbetsmarknaden alternativt studerar två år efter avslutad gymnasieutbildning (SKL, 2012a).

Tabell 3. Statistik över olika sociala faktorer bland kommuninvånarna.

Kategori	Sunne (Riket) [%]	Källa
<i>Ej grundläggande behörighet till universitet/högskola år 2012</i>	21,8 (13)	SKL (2012a)
<i>Ej eftergymnasial utbildning, avser 20-64 år, år 2011</i>	75 (62)	SCB (2013a)
<i>Ej etablerade på arbetsmarknad alt. studerar 2 år efter avslutad gymnasieutbildning år 2012</i>	43,1 (33,2)	SKL (2012a)
<i>Andel barn och unga 0–19 år med föräldrar som har högst grundskoleutbildning, år 2007</i>	4,6 (6,1)	Socialstyrelsen (2010b)
<i>Utländska medborgare, år 2012</i>	3,9 (6,9)	SCB (2013b)
<i>Antal anmälningar med hatbrottsmotiv per 100 000 inv. år 2010</i>	30 (55)	Brå (2011:8)

Fritidsmöjligheterna för ungdomarna i kommunen utgörs av bland annat fritidsgården Bubblan, Café Änglagott och Café Megafon (Sunne kommun, 2013e). I kommunen finns även ett flertal idrottsanläggningar däribland en ishall, en inomhusfotbollsplan, en sporthall, en friidrottsarena, en golfbana, ett ridhus, en alpinanläggning, friluftsområden, samt flertalet fotbollsplaner och gym. Enligt en ortsanalys är ”ungdomsfylleriet” typiskt för ungdomslivet i Sunne. I brist på annat är hemmafester vanligt förekommande och i kombination med raggarkulturen har torget blivit en central samlingsplats för många av ungdomarna (Sweco, 2008).

Enligt SKL (2012b) ligger Sunne på plats 104 bland landets 290 kommuner när det gäller ett sammanvägt värde av de fyra resultatindikatorerna; personskador, utvecklade bränder i byggnad, våldsbrott samt stöld- och tillgreppsbrott. Figur 6 visar hur antalet utvecklade bränder samt anmälda våldsbrott i kommunen har varierat de senaste åren.

Figur 6. Antal utvecklade bränder i byggnad samt antal anmälda våldsbrott per 1000 invånare i Sunne kommun de senaste åren (SKL, 2013).

3.2.2 Resurser och kommunens arbete idag

Totalt finns det 54 deltidbrandmän fördelat på orterna Sunne, Gräsmark och Lysvik. I Sunne finns en räddningschef och kommunen delar befälsberedskap med räddningstjänsten i Torsby. Dessutom ingår alla Värmlands kommuner i en gränslös räddningssamverkan, vilket innebär att räddningstjänsterna hjälper varandra vid behov (Pettersson, 2012). Sunne tillhör tillsammans med Hagfors, Munkfors och

Torsby Polisområde Norr (Polisen, 2013b). Det finns polis stationerad i Sunne dagligen, dock ligger deras lokaler i Torsby cirka fyra mil norrut⁹.

Idag integrerar Sunne kommun inte sociala risker i RSA, men efter önskemål från Länsstyrelsen kommer det att ske vid framtagandet av RSA för perioden 2015-2018. Det upplevs som positivt eftersom en integrering av sociala risker anses kunna förbättra det förebyggande arbetet, då det bedöms medföra att sociala risker uppmärksammas i större utsträckning⁹.

Den 2 oktober år 2013 invigdes Trygghetscenter Sunne. Verksamheten är ett samarbete mellan Polisen och kommunen med syfte att öka tryggheten. Genom att samla representanter från Polisen och Sunne kommun i form av säkerhetssamordnare, alkoholhandläggare, ungdomssamordnare och räddningschef i samma lokaler skall samarbetet dem emellan öka. Samarbete anses kunna bidra till kortare beslutsvägar vilket möjliggör tidiga och gemensamma insatser. Tillsammans ska de arbeta aktivt med förebyggande uppdrag som exempelvis grannsamverkan och nattvandringar⁹.

Med trygghetscentret hoppas kommunen kunna skapa en bas dit människor med olika trygghetsfrågor kan komma för att få råd och stöd. Därmed skapar centret en naturlig mötesplats mellan kommuninvånarna och kommunens myndigheter. Trygghetscentret ersätter kommunens tidigare arbete Sunnes ansvar och kommer därmed ha kontakt med representanter från kommunens högstadieskola, gymnasieskolor, äldreomsorg, Individ- och familjeomsorg samt Socialtjänst. På så vis skapas ett nära nätverk mellan flera olika verksamheter, vilka kommer att träffas minst fyra gånger per år. Inom verksamheten kommer stort fokus att läggas på ungdomarna i kommunen⁹.

3.2.3 Händelser som inträffat i kommunen

I följande delkapitel ges en kort beskrivning av händelser som inträffat i Sunne kommun där sociala riskfaktorer enligt kommunens säkerhetssamordnare anses vara de bakomliggande orsakerna.

Drogproblematiken

Enligt kommunens säkerhetssamordnare har antalet trafikolyckor med dödlig utgång bland ungdomar de senaste åtta åren varit stort i förhållande till antalet kommuninvånare. Kombinationen av ungas attityder till droger och raggarkulturen i kommunen anses vara en bidragande faktor, då droger varit inblandade i flertalet av olyckorna. Därmed upplevs drogproblematiken som en av de största sociala utmaningarna för kommunen. Närheten till Norge och E45 har tillsammans medfört att narkotika är lättåtkomligt i kommunen⁹.

Trots drogproblematiken har antalet stölder och tillgrepp i kommunen minskat och ligger på ett värde under riksgenomsnittet⁹. Enligt Pettersson⁹ visar statistik från tidigare år att antalet inbrott minskar vid fällande frihetsberövande domar, vilket tyder på att ett fåtal personer står för en betydande andel av brotten. Däremot har antalet polisanmälda fall av misshandel ökat i kommunen. Den allvarligaste händelsen hittills inträffade i maj år 2007 då en 20-årig man blev misshandlad till döds av en 17-årig man. Männen, som var bekanta sedan tidigare, var vid tillfället alkohol- och narkotikapåverkade och hamnade i en dispyt efter en utekväll⁹.

Biblioteksincidenten i Sunne

Vid årsskiftet 2010–2011 uppstod ett flertal konflikter mellan ungdomar och personal på biblioteket i Sunne. I avvaktan på skolbussen samlades ett tiotal ungdomar på biblioteket. Till en början var ungdomarna mest högljudda och störde ordningen, men efter några veckor eskalerade problemen

---

⁹ Gun-Britt Pettersson, säkerhetssamordnare Sunne kommun, personlig kommunikation, 7 oktober 2013.

vilket fick bibliotekspersonalen att känna sig hotade. Många kommuninvånare undvek ett besök då ungdomarna ockuperade stora delar av biblioteket. Bland annat kissade de i papperskorgar, drog ner byxorna och tryckte upp rumpan mot fönstret mot förbipasserande, fimpade sönder möblemang, startade brandlarmet samt trakasserade både personal och besökare. För att komma tillrätta med problemen kontaktades kulturchefen, men problemen fortsatte. I ren frustration gav kulturchefen en av ungdomarna en örfil vilket förvärrade situationen och resulterade i en polisanmälan från föräldrarna. Åtalet lades dock ned¹⁰.

Ungdomarna som skapade problemen var framförallt pojkar i åldern 15-16 år. En del av pojkarna var kända inom kommunen för att ha problematiska hemförhållanden samt problem i skolan. Deras agerande tros bero på ett behov av att bli sedda. Biblioteket ligger centralt i Sunne och har stora fönster, vilket gör insynen god och det var därför en attraktiv plats för ungdomarna att vara på. I ett försök att komma tillrätta med problemen kontaktades polis vid flertalet tillfällen och väktare anställdes för att patrullera på biblioteket. Även räddningsledaren var på plats då risken för anlagd brand ansågs vara stor. Efterhand minskade problemen för att helt upphöra under sommaren. Café Megafon anses vara en bidragande orsak till att problemen inte återkom efter sommaren. Detta eftersom caféet, som ligger i anslutning till buss- och tågstationen, gav ungdomarna en naturlig plats att samlas på i väntan på skolbussen¹⁰.

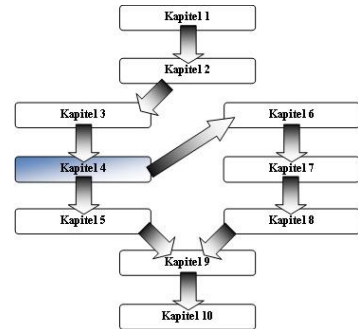
---

¹⁰ Gun-Britt Pettersson, säkerhetssamordnare Sunne kommun, personlig kommunikation, 7 oktober 2013.

Kapitel 4 – Utvalda sociala risker

Kapitel 4 innefattar teori om de tre sociala riskerna anlagd brand, hatbrott och missbruk av droger. Detta eftersom det är de sociala risker som har resulterat i allvarligast konsekvenser i de studerade kommunerna.

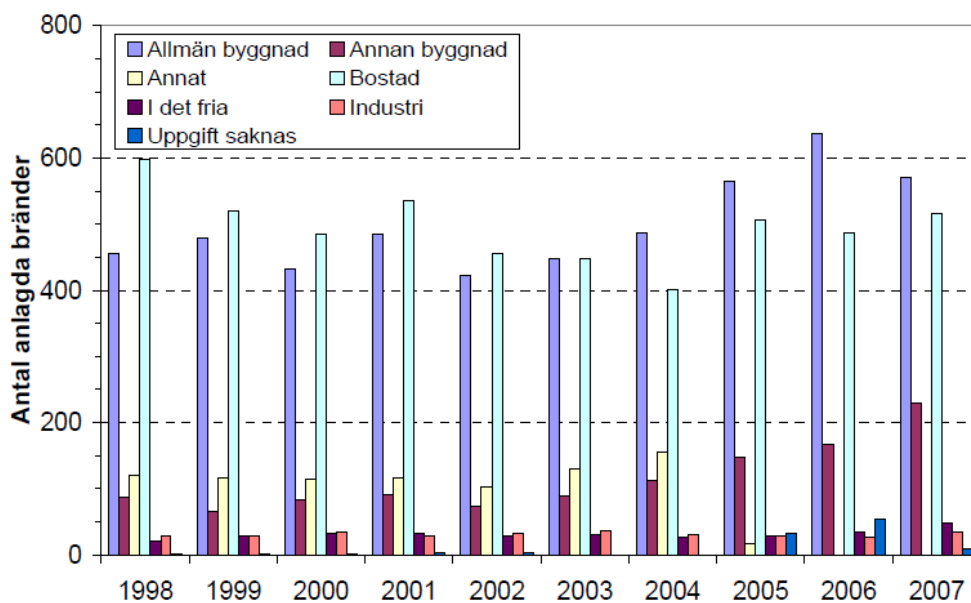

4.1 Anlagda bränder

En anlagd brand är en form av skadegörelse där branden antänds med avsikt att förstöra (Persson, 2013). I Sverige anläggs 10 000 bränder per år, vilket motsvarar en fjärdedel av alla bränder totalt och orsakar skador på över en miljard kronor (Kerlin, 2013; Simonson McNamee, 2013). Av de anlagda bränderna ligger barn och ungdomar bakom drygt hälften och mindre brandtillbud förekommer dagligen i landets skolor (Brandskyddsföreningen, 2013).

4.1.1 Grundläggande om anlagda bränder

Antalet anlagda bränder för olika byggnader visas i figur 7. Statistiken utgår från räddningstjänstens insatsrapporter under åren 1998-2007 och skall ses som en minimiskattning då alla anlagda bränder inte resulterar i en räddningsinsats. Bland de allmänna byggnaderna är framförallt skolor utsatta medan flerbostadshus är överrepresenterade bland bostäderna. Under den studerade tidsperioden var 45 procent av skolbränderna anlagda medan motsvarande siffra för flerbostadshus var 14 procent (Blomqvist & Johansson, 2009).

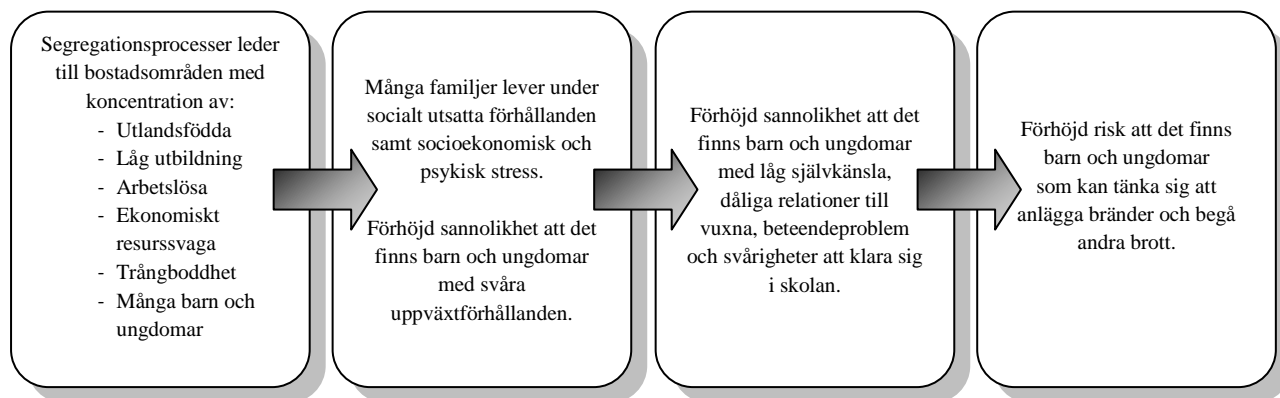
Figur 7. Antal anlagda bränder per byggnadstyp (Använd med tillstånd från Blomqvist & Johansson, 2009).

Bränder på skolor kan medföra stor förödelse och kostnaderna för enbart skolbränder uppskattas till 300 miljoner kronor årligen (Kerlin, 2013; Simonson McNamee, 2013). Dernevik (2012) anser att det är svårt att studera om skillnader föreligger mellan anlagda skolbränder och övriga anlagda bränder. Dock anses det finnas skäl att anta att det vid skolbränder inte handlar om enstaka individer eller barn,

utan om en grupp ungdomar som antänder (Dernevik, 2012). Dernevik (2012) anser även att en brand som uppmärksammas i media kan inspirera andra att genomföra liknande skadegörelse.

4.1.2 Bakomliggande orsaker

Enligt Guldåker och Hallin (2013) kännetecknas brandutsatta områden av låga levnadsförhållanden, där kombinationer av följande fem faktorer lyfts fram; etnicitet och antalet utlandsfödda, utbildningsnivå, arbetslöshet och ekonomiska förhållanden, hög andel barn och unga samt trångboddhet. Faktorerna är korrelerande med varandra och de mest betydelsefulla är invånarnas utbildningsnivå samt andelen barn och unga. Låga levnadsförhållanden ökar risken för psykisk och fysisk ohälsa, vilket i sin tur kan leda till att bränder anläggs, se figur 8 (Guldåker & Hallin, 2013).

Figur 8. Möjliga orsakssamband mellan segregation, socioekonomisk stress och potentiella brandanläggare (Avbildad med tillstånd från Guldåker & Hallin, 2013).

En undersökning av Lilja (2011) visar att ungdomars attityd till anlagda bränder och eldlekar är skilda. Det tros bero på att eldlekar inte strider mot samhällets värderingar i lika stor utsträckning som en anlagd brand. Eldlekar anses därmed vara en mindre allvarlig, men vanligare, företeelse bland ungdomar. Studier av Terjestam (2002) samt Terjestam och Rydén (1999) visar att det finns tydliga kopplingar mellan barns och ungdomars eldlekar och deras självuppfattning. Upprepad hantering av eld bör ses som ett tecken på att ungdomarna inte mår psykiskt bra (Terjestam & Rydén, 1999). Hanteringen av eld kan enligt Guldåker och Hallin (2013) vara ett uttryck för exempelvis utanförskap, nyfikenhet samt brist på aktiviteter. Vidare kan anlagda bränder ofta förknippas med egenskaper som tuffhet, nyfikenhet samt spänningssökande (Guldåker & Hallin, 2013; Terjestam & Rydén, 1999). Det finns även tecken på att beteendet har ursprung i ilska och uppror, då många ungdomar ser sysselsättningar som att mobba, klottra och stjäla som alternativ till eldlekar (Terjestam & Rydén, 1999). Bränder kan även anläggas i konfliktsökande syfte för att påkalla uppmärksamhet från polis och räddningstjänst (Guldåker & Hallin, 2013).

Utmärkande särdrag hos barn och ungdomar som anlägger bränder är sämre impulskontroll, hyperaktivitet och aggressivitet (Terjestam & Rydén, 1999). Vidare menar Terjestam och Rydén (1999) att kamratskap med stigande ålder blir av större betydelse, då kamratgrupper ersätter den trygghet som tidigare fanns hos föräldrarna. Gruppen blir därmed en viktig del av ungdomarnas liv och sociala relationer. Det medför att en fungerande grupp där alla känner tillhörighet fungerar som en skyddsfaktor, medan motsatsen kan leda till en riskfaktor i form av utanförskap (Terjestam, 2002; Terjestam & Rydén, 1999). Flertalet av de motiv till anlagda bränder som Guldåker och Hallin (2013) nämner återfinns i Terjestam och Rydén (1999), där barn delas in i fyra grupper beroende på vilket motiv och vilken karaktär eldlekarna har, se tabell 4.

Tabell 4. Gruppering av barn som anlägger bränder, deras motiv samt behov av hjälp för att komma ur beteendet (Terjestam & Rydén, 1999).

Grupp	Motiv	Behov
<i>Barn som råkar anlägga eld vid lek med tändstickor</i>	Nyfikna	Ökad undervisning om eld
<i>Barn som anlägger eld som ett rop på hjälp</i>	Ilkska	Ökad gemenskap och delaktighet
<i>Barn som anlägger eld som en del av ett brottsligt beteende</i>	Gruppträck och spänning	Hjälp med att inse konsekvenserna av beteendet
<i>Barn som anlägger eld som en effekt av grava psykologiska störningar</i>	Impulskontrollstörning	Psykiatrisk behandling

4.2 Hatbrott

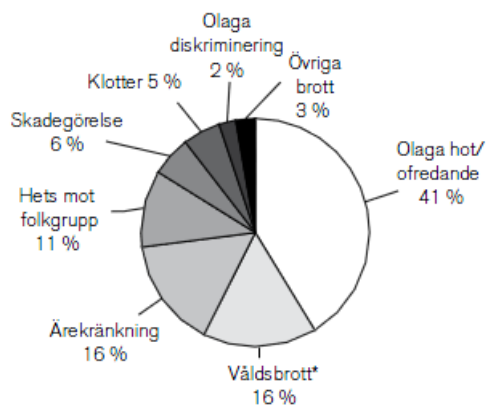
Under mitten av 1980-talet ökade antalet brott med främlingsfientliga och rasistiska inslag kraftigt i Sverige. Det har lett till att regeringen tillsammans med berörda myndigheter sedan mitten på 1990-talet aktivt arbetar med att minska förekomsten av hatbrott (Brå, 2013:16).

4.2.1 Grundläggande om hatbrott

Det finns ingen allmänt vedertagen definition av hatbrott, vilket har medfört att det råder stora internationella skillnader och att det förekommer definitionsskillnader mellan rättsväsendets myndigheter i Sverige. Trots oenigheter kring begreppet finns en internationell enighet om att hatbrott är ett resultat av bristande respekt för mänskliga rättigheter och människors lika värde (Brå, 2013:17). Därmed utgör hatbrott ett hot mot de grundläggande samhällsvärderingarna i ett demokratiskt samhälle (Tiby, 2006). Brå är den myndighet i Sverige som ansvarar för den officiella rättstatistiken, varför deras definition av hatbrott används i rapporten:

”Hatbrott är brott mot person, grupp, egendom, institution eller representant för dessa, som motiveras av rädsla för, fientlighet eller hat mot den utsatta grundat på hudfärg, nationalitet eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning samt könsöverskridande identitet eller uttryck som gärningspersonen tror, vet eller uppfattar att personen eller gruppen har”
(Brå, 2013:16, s.15).

Definitionen innebär att hatbrott är ett kriminellt uttryck för intolerans och utgör därmed ett samlingsbegrepp för många olika brott, där motivet till brottet är avgörande för huruvida brottet anses vara ett hatbrott eller ej. Våldsbrott, olaga hot, ofredande, ärekränkning, hets mot folkgrupp, skadegörelse, klotter och olaga diskriminering är exempel på brottsformer som kan klassas som hatbrott. Under år 2012 gjordes drygt 5 500 polisanmälningar relaterade till hatbrott i Sverige. Den procentuella fördelningen redovisas i figur 9, där motiven i tre av fyra fall bedömdes som främlingsfientliga. Polisanmälningarna visar att hatbrott inte är ett storstadsfenomen då 243 av landets 290 kommuner har angetts som brottsplats (Brå, 2013:16).

* I kategorin våldsbrott ingår dödligt våld, misshandel, våld mot tjänstemän, rån, fridsbrott, kvinnofridsbrott samt våldtäkt.

Figur 9. Andel anmälningar under 2012 med identifierade hatbrottsmotiv efter huvudbrottskategori (Använd med tillstånd från Brå, 2013:16).

Det bör poängteras att statistiken skall ses som en minimiskattning av de polisanmälda hatbrotten eftersom alla hatbrott som polisanmäls inte uppskattas eller registreras som sådana (Brå, 2012:7). Dessutom förekommer det fall av hatbrott som aldrig polisanmäls, vilket medför att det finns ett stort mörkertal (Brå, 2013:17).

Odemokratiska åsikter i allmänhetens värdegrund är ett stort hot mot landets säkerhet, där fenomen som politisk och religiös radikalisering, vit maktmiljö och systemhotande brottslighet beror till stor del på social oro och utanförskap (Ekberg & Lundgren, 2012). Vidare anser Ekberg och Lundgren (2012) att socialt utanförskap genererar en ”vi och dem” känsla vilket leder till splittringar i samhället som kan öka antalet våldshandlingar. En undersökning från år 2011 visar att många ungdomar i Sverige inte ser demokratiska värden som speciellt viktiga och en etablering av detta synsätt i kommande generationer anses kunna medföra att grunden och förtroendet för landets politiska system på sikt kan komma att rubbas (Ekberg & Lundgren, 2012). Enligt Ekberg och Lundgren (2012) är det därför av stor vikt att minska det sociala utanförskapet i samhället samt motverka antidemokratiska åsikter bland befolkningen.

4.2.2 Bakomliggande orsaker

En kartläggning av gymnasieelevers intoleranta attityder och förhållningssätt till socialt utsatta grupper visar på flertalet samband mellan elevernas attityder och deras sociala miljöer (Lange & Löwander, 2010). Exempelvis har elever som läser på studieförberedande program positivare attityder jämfört med elever på yrkesförberedande program (Morgentau & Ring, 2004). Betygsnittet i skolorna är en annan faktor som är av betydelse för förekomsten av negativa attityder, då skolor med lägre betygsnitt har fler elever med negativa attityder (Lange & Löwander, 2010). Vidare menar Lange och Löwander (2010) att förekomsten av undervisning kring socialt utsatta grupper visar att mer undervisning bidrar till en positivare inställning till majoriteten av de utsatta grupperna.

Tidigare forskning kring främlingsfientlighet bland ungdomar visar att flertalet av de ungdomar som deltar i rasistiska engagemang har mycket ansträngda relationer till sina föräldrar. Några anledningar till varför ungdomar ansluter sig till rasistiska grupper anses vara nyfikenhet och sökande efter status, identitet samt en alternativ familj (Morgentau & Ring, 2004). Enligt Almgren (1999) är kriminell belastning, låg delaktighet i organiserade fritidsaktiviteter, pessimistisk framtidssyn, känslor av maktlöshet och ilska över den egna situationen samt känslor av samhälleligt utanförskap exempel på gemensamma faktorer bland främlingsfientliga ungdomar.

4.3 Missbruk av droger

Enligt en svensk studie är risken stor att ungdomar som experimenterar med alkohol och narkotika drabbas av sociala problem i vuxenlivet, även om de bara använt droger vid enstaka tillfällen (Hodgins, Larm, Larsson, Molero-Samuleson, & Tengström, 2009). I denna rapport används droger som ett samlingsbegrepp för både alkohol och narkotika. Dock görs skillnad mellan alkohol och narkotika, eftersom alkohol är en legal substans. Missbruk av alkohol innefattar en återkommande överkonsumtion medan missbruk av narkotika syftar till all användning av narkotika.

4.3.1 Grundläggande om missbruk av droger

Alkoholkonsumtion utgör en av de viktigaste påverkbara hälsoriskerna i samhället, där effekterna till stor del beror på den totala mängd som konsumeras samt hur den konsumeras. Trots att den totala alkoholkonsumtionen i Sverige har minskat de senaste åren ligger konsumtionen fortfarande på en relativt hög nivå (FHI, 2010:08). År 2012 uppgav mer än hälften av landets niondeklassare samt fyra av fem elever i årskurs 2 på gymnasiet att de dricker alkohol. Motsvarande siffror för användning av narkotika var sju respektive tjugo procent, där cannabis var den vanligaste substansen (Leifman, 2013). Enligt Larsson och Lilja (2003) är det vanligare att fler ungdomar på yrkesförberedande gymnasieprogram har högre alkoholkonsumtion samt har provat cannabis jämfört med ungdomar som läser studieförberedande program. Studier visar även att narkotikaerfarenheten är allvarigare och debutåldern lägre bland ungdomar som saknar sysselsättning jämfört med dem som arbetar eller studerar vidare efter gymnasiet (CAN, 2012).

Det finns samband mellan attityden till alkohol och ungdomars konsumtion, då ungdomar med tillåtande attityd till alkohol tenderar att ha en högre alkoholkonsumtion. Bland landets gymnasieelever i årskurs 2 anser ungefär hälften att de upplevt negativa konsekvenser på grund av sin konsumtion. Vidare uppger en av tio att deras alkoholvanor har försämrat deras prestationer i skolan eller på arbetet (Leifman, 2013). Undersökningar visar att ungefär hälften av de tillfrågade ungdomarna lätt kan anskaffa narkotika och att nästan hälften känner någon som använde narkotika (Andersson, Guttormsson, & Hibell, 2004; Donning, Månsson, & Skårner, 2005). Tillgängligheten anses vara en viktig faktor i missbrukssammanhang, då en ökad tillgänglighet leder till att fler experimenterar med narkotika (Donning m.fl., 2005).

En enkätstudie visar på tydliga samband mellan hög alkoholkonsumtion och psykisk ohälsa. Studien visar även starka samband mellan alkohol, rökning och narkotika, då tobaksbruk samt missbruk av narkotiska ämnen används i större utsträckning av personer med hög alkoholkonsumtion (VVL, 2007). Även andra undersökningar visar på tydliga samband mellan intensiv konsumtion av alkohol och användning av narkotika (Guttormsson, 2004; FHI, 2010:08).

Kön och ålder är två faktorer som har stor inverkan på alkoholens effekter. Bland annat kan många medicinska och socialt akuta problem som uppstår på grund av alkohol kopplas till unga mäns berusningsdrickande (Allebeck & Andréasson, 2005). År 2009 klassades var tredje man och var fjärde kvinna i åldern 16-29 år som riskkonsumenter (FHI, 2010:08). Andra undersökningar visar att alkoholberoende är betydligt mer förekommande i åldersgruppen 18-25 år jämfört med äldre åldersgrupper (SOU, 2011:35). Riskerna med alkoholkonsumtion är därmed störst bland ungdomar och minskar sedan med stigande ålder (Andréasson, 2005). Bland svenska ungdomar är olyckor en ledande dödsorsak där trafikolyckor är vanligast, exempelvis är cirka en fjärdedel av landets alla bilförare som är inblandade i dödsolyckor alkoholpåverkade. Risken för dödsolyckor i trafiken ökar med promillehalten i blodet och studier visar på en kraftigare ökning för män under 21 år (Norström, 2005). Det finns även samband mellan alkoholkonsumtion och förekomsten av misshandel (Brå, 2004:3). Män i åldern 15-24 år utgjorde under år 2011 en dryg tredjedel av alla som misstänktes för

misshandel. Samtidigt var drygt tre fjärdedelar av samtliga manliga gärningsmän troligen alkohol eller narkotikapåverkade (Brå, 2012:13).

4.3.2 Bakomliggande orsaker

För att förstå varför ungdomar använder droger är det viktigt med en helhetssyn. Det innebär att det inte räcker att enbart ha kunskap som är direkt kopplad till missbruk eftersom det är ett mångfacetterat problem som kräver att den enskilda individens förutsättningar och livssituation sätts i fokus (Larsson & Lilja, 2003; Tengström, 2012).

En förklaring till varför en del ungdomar inte kan konsumera måttliga mängder alkohol är att de omges av fler riskfaktorer samt färre skyddsfaktorer, vilket ökar sannolikheten för utvecklandet av ett beroende. Risk- och skyddsfaktorer finns på alla nivåer och på global nivå utgör exempelvis smuggelsprit en riskfaktor. Attityden till narkotika kan på samhällsnivå ses som en skyddsfaktor, då Sveriges stränga lagkrav har medfört en låg användning jämfört med andra länder. Samtidigt utgör samhällets slappa attityd till alkohol en riskfaktor, då det finns en tyst acceptans om att individen själv måste lära sig att hantera sin konsumtion. På lokalnivå är samhällets utformning av betydelse och även individens förutsättningar på familje- och individnivå påverkar (Tengström, 2012).

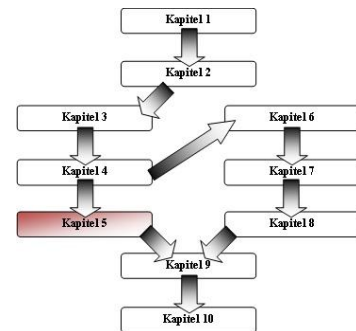
Utvecklingen av ett missbruk kan alltså inte förklaras med endast en riskfaktor då risk- och skyddsfaktorerna har en komplex samverkan (Tengström, 2012). En studie visar att av de elever i årskurs 5, som hade högst en riskfaktor, hade ingen använt narkotika i årskurs 8. Av de eleverna med sex eller fler riskfaktorer hade sju procent använt narkotika i årskurs 8. Komplexiteten med missbruk ökar eftersom risk- och skyddsfaktorer varierar under ungdomarnas utveckling. Bland annat ökar föräldrars positiva attityd till alkohol risken att unga börjar konsumera alkohol, medan ungdomens kamrater har stor inverkan på huruvida denne börjar dricka regelbundet. Individens egna psykiska problem är avgörande för om konsumtionen övergår till ett problematiskt drickande (Sundell, 2006).

Impulsivitet och aggressivitet är exempel på personlighetsegenskaper som ökar risken för att ungdomar testat droger. Det är även vanligt att dessa ungdomar lider av sämre psykisk hälsa i form av ångest och depression jämfört med motsvarande åldersgrupp som inte provar droger (Fahlke, 2006; Lagerberg & Sundelin, 2000; Larsson & Lilja, 2003). Psykisk ohälsa utgör en viktig riskfaktor i utvecklingen av ett missbruk då det finns en funktionalitet för individen att använda substanser när den mår dåligt, exempelvis lider 80-90 procent av dem som söker vård för missbruk av psykisk ohälsa (Tengström, 2012).

Följande riskfaktorer bland elever i årskurs 5 är av stor betydelse för uppvisande av problembeteenden i årskurs 8: inlärningsproblem i skolan, bristande skolanpassning, bristande föräldratillsyn och avsaknaden av organiserad fritidssysselsättning. Tidig tobaks- och alkoholdebut samt bråkighet i skolan är exempel på riskfaktorer för tobaks- och alkoholkonsumtion samt mobbing i årskurs 8 (Sundell, 2006). Resultaten styrks av en studie som visar att tidig alkoholdebut, bristande föräldratillsyn och socialt missanpassade kamrater var tre utmärkande riskfaktorer för användning av alkohol och narkotika bland elever i årskurs 9 i grundskolan och årskurs 2 på gymnasiet (El-Khoury, Strandberg, & Sundell, 2005). Det är dock viktigt att notera att missbruk inte orsakas av en enskild riskfaktor utan uppstår på grund av hög förekomst av riskfaktorer samt en låg förekomst av motverkande skyddsfaktorer (Tengström, 2012). Det innebär att det inte finns ett avgörande beteendeproblem utan att det är ett kluster av beteende- och anpassningsproblem som tillsammans med sociala faktorer påverkar utvecklingen av ett missbruk (Larsson & Lilja, 2003).

Kapitel 5 – Analys av inträffade händelser i Filipstad och Sunne

Kapitel 5 utgör en av analys av händelserna som beskrivs i delkapitel 3.1.3 och 3.2.3 utifrån teorin i kapitel 2 och kapitel 4. Analysen syftar till att besvara frågeställningen a_1 – Är sociala risker endast ett storstadsfenomen eller förekommer det även i mindre kommuner?

5.1 Analys av händelserna i Filipstads kommun

I detta delkapitel analyseras inträffade händelser i Filipstads kommun.

Hem för vård eller boende (HVB)

Enligt Karlsson¹¹ har det vid upprepande tillfällen förekommit anlagda bränder på HVB-boendet i Filipstad. Litteraturstudien visar att många av de faktorer som enligt Guldåker och Hallin (2013) ökar risken för att unga anlägger bränder och begår andra brott återfinns hos ensamkommande flyktingbarn. Till exempel är det vanligt att dessa ungdomar lider av psykisk ohälsa, låg självkänsla och aggressionsutbrott till följd av tidigare upplevelser (Brendler-Lindqvist, 2004). Enligt Brendler-Lindqvist (2004) har ungdomarna dessutom ofta bristande språk-, religions- och kulturkunskaper, vilket enligt Rosén (2013) kan bidra till anpassningsproblem. Bristande språkkunskaper ökar dessutom risken för segregation och social isolering (Melander & Stretmo, 2013). Utifrån detta anser författarna att det finns risk att de ensamkommande flyktingbarnen i Filipstad upplever socialt utanförskap. Påståendet styrks av Terjestam och Rydén (1999) som menar att upprepande eldlekas är ett tecken på att ungdomar upplever utanförskap.

Enligt Kjellén (2011) kan socialt utanförskap i kombination med en socioekonomiskt utsatt situation leda till en subkulturell gemenskap. Det kan i samspel med ett oförstående samhälle bidra till att ungdomar utför destruktiva handlingar, som exempelvis anlagd brand, stenkastning och upplopp. Sådana destruktiva handlingar kan i kombination med ett oförstående samhälle leda till att social oro uppstår (Ekberg & Lundgren, 2012). Enligt Brendler-Lindqvist (2004) samt Melander och Stretmo (2013) är det vanligt att ensamkommande flyktingbarn ersätter den trygghet som föräldrarna tidigare gav med kamratgrupper inom samma etnicitet. Därmed bedömer författarna att kamratgrupperna på boendet troligen utgörs av ungdomar vilka samtliga är socialt utsatta, vilket tros kunna leda till en ökad känsla av utanförskap. Författarna anser även att ungdomarnas bakgrund, i kombination med avsaknaden av föräldrar, försätter dem i en socioekonomisk utsatt situation jämfört med kommunens övriga ungdomar. Därmed bedömer författarna att flera av de bakomliggande faktorerna till varför unga utför destruktiva handlingar återfinns på HVB-boendet. Händelsen där räddningstjänsten blev attackerad med glåpord och snöbollskastning anses av författarna styrka detta påstående.

Enligt Lagerberg och Sundelin (2000) saknar ensamkommande flyktingbarn en viktig skyddsfaktor i form av goda föräldrarelationer. Föräldrarnas frånvaro bedöms även av författarna kunna bidra till en brist på vuxna förebilder, vilket enligt Hallin (2013) kan utgöra en riskfaktor för att ungdomar anlägger bränder. Utanförskap är en annan social riskfaktor som författarna bedömer att ungdomarna exponeras för, då det enligt Brendler-Lindqvist (2004) är vanligt att barnen känner sig ensamma och

¹¹ Peter Karlsson, insatsledare Bergslagens räddningstjänst, personlig kommunikation, 16 oktober 2013.

övergivna. Därmed anser författarna att ungdomarnas lek med eld, enligt tabell 4, kan ses som ett rop på hjälp, eftersom de bedöms vara i ett ökat behov av gemenskap och delaktighet i samhället.

Knivincidenten i Lesjöfors och gängbråket i Filipstad

Förekomsten av hatbrott i Filipstads kommun är enligt Brå (2011:8) bland de högsta i landet, samtidigt som främlingsfientligheten i kommunen anses ha ökat¹². Den negativa attityden till invandrare tros vara den bakomliggande orsaken till både knivincidenten och gängbråket i kommunen. Statistik visar att flera av de faktorer som Almgren (1999) samt Lange och Löwander (2010) anser bidrar till en negativ attityd till socialt utsatta grupper, är högre i Filipstads kommun än i landet i genomsnitt. Till exempel är andelen som saknar grundläggande behörighet till högskola eller universitet, andelen som varken är etablerade på arbetsmarknaden eller studerar två år efter studenten samt andelen ungdomar med lågutbildade föräldrar högre än riksgenomsnittet (SKL, 2012a; Socialstyrelsen, 2010b). Denna bild styrks av Morgentau och Ring (2004) som menar att det är vanligt förekommande att invånare i mindre tätorter på landsbygden har en mer negativ attityd till invandring än landets övriga befolkning.

Främlingsfientligheten i kommunen anses av författarna öka risken för att ungdomarna på HVB-boendet upplever socialt utanförskap. Känslan av socialt utanförskap bedöms av författarna även kunna finnas bland de främlingsfientliga ungdomarna, då det enligt Almgrens (1999) studie är en gemensam nämnare för ungdomar som trakasserar invandare. Socialt utanförskap kan enligt Ekberg och Lundgren (2012) generera en ”vi och dem” känsla som kan öka splittringarna i samhället samt antalet våldshandlingar. Författarna anser att knivincidenten i Lesjöfors och gängbråket i Filipstad indikerar att så är fallet i Filipstads kommun.

5.2 Analys av händelserna i Sunne kommun

I detta delkapitel analyseras inträffade händelser i Sunne kommun.

Drogproblematiken

Enligt Hallin (2013) är missbruk en social risk som kan komma att påverka samhällets säkerhet och trygghet. Dödsmisshandeln och de tidigare nämnda trafikolyckorna i Sunne är händelser som kan kopplas till denna sociala risk, då droger var inblandade i merparten av fallen. Trots att Sunne är ett litet samhälle bedöms förekomsten av narkotika enligt Pettersson¹³ vara hög, framförallt på grund av kommunens geografiska läge med närheten till Norge och E45. Enligt Donning m.fl. (2005) medför en hög tillgänglighet att fler provar narkotika. Samtidigt visar statistik att faktorer som enligt CAN (2012) påverkar narkotikaerfarenheten bland ungdomar, är högre i Sunne än i landet i genomsnitt. Exempelvis är andelen sysslösa unga högre än riksgenomsnittet, då det är färre ungdomar i kommunen som läser vidare efter gymnasiet, är etablerade på arbetsmarknaden eller studerar två år efter studenten (SCB, 2013a; SKL, 2012a). Dock anser Pettersson¹³ att de främsta anledningarna till den höga förekomsten av dödsolyckor i trafiken bland unga beror på deras attityd till droger i kombination med bilkulturen i kommunen.

Enligt Nordström (2005) ökar risken för dödsolyckor i trafiken kraftigt med promillehalten för män under 21 år, samtidigt visar Sweco (2008) att ”ungdomsfylleriet” är typiskt för ungdomslivet i Sunne. Kombinationen av dessa faktorer anses av författarna tillsammans med tätorternas geografiska läge och bristande kollektivtrafik vara en bidragande orsak till den höga förekomsten av dödsolyckor i

---

¹² Michael Björklund, säkerhetssamordnare Filipstads kommun, personlig kommunikation, 4 oktober 2013.

¹³ Gun-Britt Pettersson, säkerhetssamordnare Sunne kommun, personlig kommunikation, 7 oktober 2013.

trafiken bland kommunens ungdomar. En studie av Sundell (2006) visar att kamrater har stor inverkan på huruvida ungdomar börjar dricka alkohol regelbundet eller ej, samtidigt som riskerna med alkoholkonsumtion enligt Andréasson (2005) är störst bland ungdomar. Enligt författarna tyder detta på att gruppsyck är en riskfaktor som negativt kan påverka drogproblematiken i kommunen, bland annat då det finns studier som visar på samband mellan hög alkoholkonsumtion och användning av narkotika (FHI, 2010:08; Guttormsson, 2004; VVL, 2007).

Biblioteksincidenten

Flertalet av de sociala riskfaktorer som nämns i rapporten kan kopplas till de ungdomar som bidrog till oroligheterna på Sunne bibliotek. Exempelvis var enligt Pettersson¹⁴ flera av pojkarna kända inom kommunen för att ha problematiska hemförhållanden samt problem i skolan. Figur 2 visar hur samband mellan dessa riskfaktorer och sociala konflikter, i detta fall mellan ungdomar och bibliotekets personal, kan se ut. Enligt Hallin (2013) kan sociala konflikter kopplas till fysisk skadegörelse, vilket inträffade på biblioteket i form av vandalisering av möblemang. Ungdomarnas triggande av varandra ledde till att problemen eskalerade med tiden och anses till största del bero på bristande fritidsaktiviteter i väntan på skolbussen¹⁴. Enligt Guldåker och Hallin (2013) samt MSB (2010) utgör brist på fritidsaktiviteter en social riskfaktor då det kan leda till gängbildning, kriminalitet samt anläggning av bränder. Utöver vandalisering av möblemang upplevdes en tryckt stämning på biblioteket och risken för anlagd brand var överhängande¹⁴. Dessa faktorer bidrar tillsammans till sociala risker i form av minskad trygghet och säkerhet (Hallin, 2013).

Enligt Terjestam och Rydén (1999) kan brist på meningsfull sysselsättning hos ungdomar bidra till upprepande eldlek, vilket var ett förekommande fenomen på biblioteket då ungdomarna vid flertalet tillfällen fimpade cigaretter på möblemang. Risken för en anlagd brand ansågs vara stor bland annat på grund av att gruppsycket fick ungdomarna att utföra allt mer riskabla handlingar¹⁴. Handlandet tyder på att ungdomarna var i behov av hjälp att inse konsekvenserna av sitt beteende, se tabell 4.

5.3 Slutsats av analys

Flertalet händelser med ursprung i sociala förhållanden som uppmärksammats i media har inträffat i storstadsregioner, exempelvis upploppen i Husby år 2013 och Rosengård år 2008 (Holmberg & Löfgren 2013; Ringborg & Rothenborg, 2008). Dock visar detta analyskapitel att sociala risker inte enbart är ett storstadsfenomen utan tillika förekommer i mindre kommuner, då flera sociala riskfaktorer identifierats i Filipstad och Sunne kommun. Dessa riskfaktorer har i kombination med lokala förhållanden resulterat i händelser som skapat social oro inom respektive kommun. Exempelvis medförde knivincidenten och gängbråket i Filipstad social oro på grund av odemokratiska åsikter, vilket enligt Ekberg och Lundgren (2012) är ett av de största nationella hoten.

Utifrån analyserna av händelserna i Filipstad och Sunne kan författarna inte dra några slutsatser kring huruvida kommunerna är representativa för samtliga mindre kommuner i landet. Dock anser författarna att även mindre kommuner, som hittills inte har varit utsatta för allvarliga händelser med koppling till sociala risker, i framtiden kan komma att drabbas av det. Detta eftersom riskfaktorer som exempelvis segregation och utanförskap enligt SCB (2007:2) kan förekomma latent även i mindre kommuner. Enligt Hallin (2013) kan kombinationer av latent riskfaktorer utvecklas till allvarliga händelser vid de samhällsliga förändringar vilket enligt Davidsson m.fl., (2003) ständigt sker. Samtidigt visar statistik från Brå (2013:16) att sociala risker som hatbrott förekommer även i mindre

---

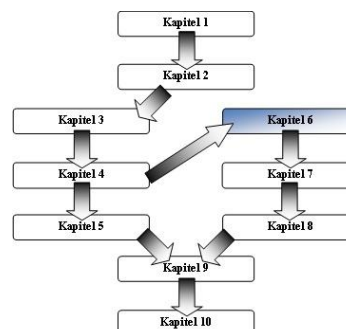
¹⁴ Gun-Britt Pettersson, säkerhetssamordnare Sunne kommun, personlig kommunikation, 7 oktober 2013.

Kapitel 5 – Analys av inträffade händelser i Filipstad och Sunne

kommuner, vilket enligt författarna styrker bilden av att sociala risker inte enbart är ett storstadsfenomen.

Kapitel 6 – Hur kan de utvalda sociala riskerna förebyggas?

Följande kapitel innefattar teori kring hur de tre utvalda sociala riskerna i kapitel 4 kan förebyggas. Informationen används tillsammans med teorin i kapitel 7 för att författarna ska kunna besvara frågeställning a₂ – Vilka faktorer är viktiga i arbetet med sociala risker?

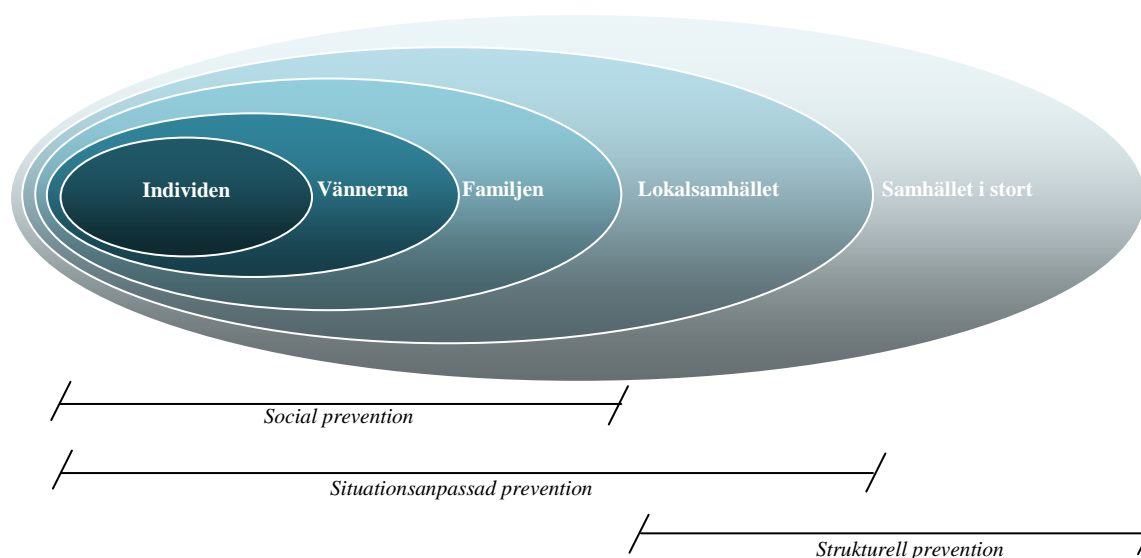
6.1 Anlagd brand

Anlagda bränder är ett stort samhällsproblem och en tvärssektoriell satsning, där mänskligt beteende, förebyggande arbete samt kännedom om brandförlopp, byggnadsteknik och släckteknik, bedöms vara nödvändig för en positiv utveckling inom området (Kerlin, 2013; Simonson McNamee, 2013). Enligt Lundström (2013) är det viktigt med tidiga insatser för att minska konsekvenserna av sociala risker som exempelvis vandalisering av skolor. Inom det förebyggande arbetet föreslår Guldåker och Hallin (2013) tre åtgärder för att minska antalet anlagda bränder: strukturell prevention för bättre levnadsstandard, social prevention för att stödja familjer och individer samt situationsanpassad prevention genom områdes- och platsbaserade åtgärder.

Strukturell prevention syftar till att öka levnadsstandarden och minska den socioekonomiska stressen i utsatta områden. Arbetet kräver delaktighet från flertalet aktörer i samhället, från myndighet till ideella organisationer, vilket ställer krav på en fungerande samverkan. Målet är att minska trångboddheten, ge förbättrad möjlighet till arbete och utbildning, förbättra vård, barnomsorg och skolan men även fritidsaktiviteter (Guldåker & Hallin, 2013).

Social prevention riktas mot familjer med barn och ungdomar som är i behov av särskilt stöd. Arbetet handlar om att ge information gällande brandskydd, trygghet och säkerhet. Beroende på ungdomarnas motiv till bränder kan det socialpreventiva arbetet variera från att kontakt tas via socialtjänst till att kontakt upprättas via föreningslivet. Syftet med att skapa kontakt är framförallt att informera om och öka ungdomars intresse för brandförebyggande åtgärder, men även att skapa en relation till ungdomar (Guldåker & Hallin, 2013). Relationen som skapas har visat sig vara en mycket viktig del i arbetet med att minska antalet anlagda bränder (All & Junghage, 2010).

Inom den situationsanpassade preventionen identifieras platser där anlagda bränder är vanligt förekommande för att tydliggöra var resurser bör läggas. Vid analys av en specifik plats är det även av stor vikt att föra en dialog med berörda personer och upprätthålla kontakt genom att alla parter är uppdaterade på vad som sker i området, både gällande brottslighet och förebyggande arbete. Det får till följd att säkerheten och tryggheten i området ökar (Guldåker & Hallin, 2013). Figur 10 visar de olika preventionsnivåernas omfattning.

Figur 10. Beskrivning av de tre preventionsnivåerna (Avbildad med tillstånd från Polisen, 2013c).

Flertalet rapporter fokuserar på den sociala preventionen och anser att det bland barn och ungdomar finns en okunskap gällande bränder samt att normer måste förändras för att visa att anlagda bränder inte är accepterat. Kraven på barn och ungdomar ökar, samtidigt som vuxna har mindre tid att engagera sig i deras vardag, vilket kan leda till att barn och ungdomar inte känner sig sedda (Persson, 2013). Det i sin tur är ett av de motiv som anges vara en bidragande orsak till att bränder anläggs (Guldåker & Hallin, 2013). I det förebyggande arbete mot anlagda bränder är skolan en viktig arena, då det utgör ett bra forum för att för att öka barn och ungdomars kunskap om bränder (Terjestam & Rydén, 1999).

6.2 Hatbrott

Att arbeta förebyggande med hatbrott innebär ett försök att minska förekomsten av intolerans. För att aktivt kunna arbeta med att minska rädsla, fientlighet och hat på grund av individers identitet och ursprung krävs kunskap om hatbrott i samhället. För att öka kunskapen och bemöta attityder hos landets befolkning har det de senaste åren bedrivits flertalet projekt inom olika organisationer och verksamheter, både på lokal och nationell nivå (Brå, 2013:16). Därmed krävs en bred samverkan mellan myndigheter, föreningar och organisationer i det förebyggande arbetet med hatbrott (Baard m.fl., 2009).

Skolan utgör en viktig del i arbetet med ungdomars attityd och intolerans (Brå, 2007). Med hjälp av ett systematiskt arbete kan främlingsfientliga värderingar förebyggas och påverkas i positiv riktning (Nilsson Lundmark & Nilsson, 2013). Därför är det av stor vikt att det inom skolan finns ett gemensamt förhållningssätt kring värdegrundsfrågor för att göra det möjligt att uppnå gemensamma mål (Brå, 2007). Vidare anser Brå (2007) att det finns en pedagogisk utmaning i att bemöta främlingsfientliga och icke-demokratiska åsikter i skolan. Därmed räcker det inte med enstaka temadagar inom ämnet utan undervisning kring främlingsfientlighet där eleverna själv får reflektera och ompröva sina åsikter och värderingar utgör en viktig byggsten i skolans proaktiva arbete. En öppen skola med elever som trivs och har givande fritidsaktiviteter fungerar därmed som en skyddsfaktor mot oönskat beteende. Enligt Nilsson Lundmark och Nilsson (2013) har ett förebyggande arbete i skolan mot intolerans och gängbildning i Kungälv kommun medfört att det inte längre finns någon organiserad främlingsfientlighet eller informella gäng. En av nyckelfaktorerna till

framgången bedöms vara att elevernas familjer involveras i undervisningen, vilket leder till ett stärkt föräldraskap. Utöver de sociala fördelarna bedöms arbetet även ha sparat kommunen drygt 270 miljoner kronor under den 15-års period som det pågått.

6.3 Missbruk av droger

Helhetssyn samt ökad kunskap om risk- och skyddsfaktorer är väsentligt i det förebyggande arbetet med missbruk. Detta eftersom många risk- och skyddsfaktorer interagerar och påverkar huruvida en person befinner sig i riskzonen för att utveckla ett missbruk eller ej. Det medför att det inte räcker med insatser för att eliminera enskilda riskfaktorer utan att det är viktigt att tänka brett och sätta sig in i ungdomars situation för att minska problemen (Tengström, 2012).

Skolan utgör en viktig arena i det preventiva arbetet mot drogmissbruk. Dock har utvärderingar av alkohol-, narkotika- och tobaksundervisning i skolor visat på en begränsad effekt (Bergmark & Karlsson, 2006; Bremberg, 2008). Trots det anses det vara viktigt att eleverna undervisas om droger och dess effekter, däremot kan det inte förväntas att denna kunskapsförmedling påverkar elevernas beteenden. Flera studier visar att goda studieresultat under uppväxtåren fungerar som en skyddsfaktor mot narkotikabruk senare i livet. Det innebär att skolan kan minska risken för missbruk genom att utveckla ungdomars kompetenser med hjälp av hög kvalitet på undervisningen (Bremberg, 2008). Påståendet styrks av Svensson (2006) som menar att en väl fungerande skolgång är en av de starkaste skyddsfaktorerna mot ungdomars droganvändning. Det finns även studier som visar att misslyckanden i skolan föreligger hög alkoholkonsumtion och droganvändning och inte tvärtom (Bremberg, 2008).

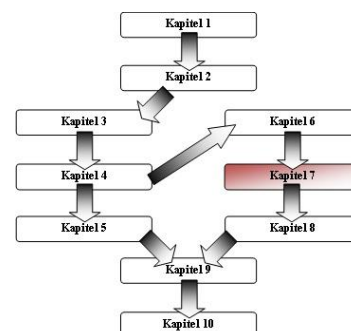
The Organisation for Economic Co-operation and Development:s (OECD) rapport Programme for International Student Assessment (PISA) är en internationell jämförelse där kvalitet, likvärdighet och effektivitet hos utbildningssystem utvärderas. Rapporten från år 2012 visar att kunskaper inom läsning, matematik och naturvetenskap bland landets 15-åringar har försämrats. Idag ligger Sverige signifikant lägre inom samtliga områden jämfört med ett genomsnittligt OECD-land, vilket är en klar försämring jämfört med den första rapporten från år 2000 då Sverige låg signifikant över OECD-genomsnittet inom samtliga områden. Därmed är Sverige det land där resultaten inom de tre kunskapsområdena försämrats mest bland de 34 OECD-länderna. Samtidigt visar rapporten att andelen elever i landet som uppfattar skolan som bortkastad tid och som känner liten samhörighet med sin skola ökar (Skolverket, 2013).

Exempel på faktorer som krävs för att det drogförebyggande arbetet i skolan skall bli framgångsrikt är att det är åldersspecifikt, att det har ett långsiktigt perspektiv samt att det är anpassat till det specifika lokalsamhället och dess problem. Därmed finns ingen standardmetod som kan användas överallt, utan hänsyn måste tas till hur normerna för drogbruk samverkar med andra delar av den lokala kulturen (Larsson & Lilja, 2003). För att minska drogmissbruk är det viktigt att tidigt identifiera ungdomar som använder olika substanser (FHI, 2011:25; Larsson & Lilja, 2003). Enligt regeringen förbättras möjligheterna för en tidig identifiering om ansvaret delas mellan flera verksamhetsområden, då det leder till att kontaktytorna gentemot befolkningen ökar (SOU, 2011:35). Även FHI (2011:25) anser att samverkan mellan aktörer som kommer i kontakt med missbrukare är nödvändigt för att möjliggöra tidiga insatser. Socialstyrelsen (2007) belyser i nationella riktlinjer för missbruks- och beroendevården behovet av samverkan mellan aktörer som polis, socialtjänst och beroendevård för att tidigt upptäcka personer med ett begynnande missbruk. Enligt FHI (2011:25) kan samverkan mellan flera aktörer leda till snabba lokala åtgärder som begränsar riskfaktorer och stärker skyddsfaktorer bland unga som vistas i narkotikaexponerade miljöer. Vidare anser regeringen att kommuner och landsting bör öka sin samverkan för att få ett tydligare helhetsperspektiv över drogproblematiken i sin region, vilket anses bidra till effektivare lösningar (SOU, 2011:35).

Kapitel 7 – Analys av viktiga faktorer vid arbetet med sociala risker

Kapitel 7 utgör en analys av teorin i kapitel 2 och 6 och syftar till att besvara frågeställningen a₂ – Vilka faktorer är viktiga i arbetet med sociala risker?

7.1 Analys av viktiga faktorer

Sociala risker ställer enligt Länsstyrelsen i Skåne län (2012a) höga krav på en bred samverkan och ett tvärssektoriellt samarbete. Litteraturstudien i kapitel 6 visar på liknande resultat, då samverkan bedöms vara en grundläggande faktor i det förebyggande arbetet med sociala risker som anlagd brand, hatbrott och missbruk (Baard m.fl., 2009; FHI, 2011:25; Guldåker & Hallin, 2013). Exempelvis ställer den strukturella preventionen i arbetet med att förebygga anlagda bränder krav på samverkan, då det kräver delaktighet från flera aktörer i samhället (Guldåker & Hallin, 2013). Vidare anser FHI (2011:25) att samverkan ökar möjligheterna för att tidigt identifiera individer som befinner sig i sociala riskzoner, vilket medför att åtgärder som begränsar riskfaktorer och stärker skyddsfaktorer tidigt kan vidtas. Samtidigt betonar Lundström (2013) vikten av snabba åtgärder för att minska konsekvenserna av sociala risker, exempelvis är det viktigt att tidigt åtgärda skadegörelse innan en omfattande spridning sker. Sådana insatser är av författarna av stor vikt i det proaktiva arbetet, då skadegörelse som klotter enligt Terjestam och Rydén (1999) kan ses som ett alternativ till eldlekar.

Enligt Hallin (2013), Långström (2013) och Tengström (2012) finns det många komplexa samband mellan risk- och skyddsfaktorer. Samtidigt anser Hallin (2013) samt Lagerberg och Sundelin (2000) att det inte enbart är förekomsten av eventuella riskfaktorer som påverkar huruvida en oönskad händelse inträffar, utan det är en kombination av hur risk- och skyddsfaktorer interagerar med varandra. Därför anser författarna att en helhetssyn är viktig i arbetet med sociala risker. Påståendet styrks av Tengström (2012) som menar att det inte räcker med insatser för att eliminera enskilda riskfaktorer utan att det är viktigt att tänka brett för att komma till rätta med sociala risker som drogmissbruk. Därmed tror författarna att forskning inom detta kunskapsområde kan bli en viktig byggsten i arbetet med sociala risker. Detta eftersom en ökad kunskap om risk- och skyddsfaktorer samt hur de interagerar bedöms kunna förbättra det proaktiva arbetet, då arbetsinsatser i högre grad bedöms kunna preciseras (Långström, 2003).

Litteraturstudien i kapitel 6 visar att skolan utgör en viktig arena i det förebyggande arbetet med sociala risker som bland annat anlagd brand, hatbrott och drogmissbruk (Bergmark & Karlsson, 2006; Bremberg, 2008; Brå, 2007; Svensson, 2006; Terjestam & Rydén, 1999). För att påverka ungdomars värderingar anser Nilsson Lundmark och Nilsson (2013) att det krävs ett systematiskt arbete, vilket enligt författarna med fördel kan ske i skolan. Skolpersonal har dagligen kontakt med ungdomar och anses därmed av författarna vara en betydelsefull aktör vid identifieringen av risk- och skyddsfaktors förekomst bland unga. Enligt Svensson (2006) är en fungerande skolgång en av de starkaste skyddsfaktorerna mot exempelvis ungdomars droganvändning. Bremberg (2008) visar på liknande resultat då hög kvalitet på undervisningen kan minska risken för droganvändning bland unga, samtidigt visar Socialstyrelsen (2010a) att det är 8-10 gånger vanligare att ungdomar med låga betyg utför allvarliga kriminella handlingar. Därför anser författarna att rapporten från Skolverket (2013) visar på en oroväckande utveckling av denna skyddsfaktor, då landets 15-åringar uppvisar allt sämre

resultat inom kunskapsområdena läsförståelse, matematik och naturvetenskap. Dessutom finns det allt fler elever som uppfattar skolan som bortkastad tid och som känner liten samhörighet med sin skola (Skolverket, 2013). Författarna anser att detta visar på vikten av att det finns ett samarbete mellan skolor och kommuners arbete med sociala risker.

Enligt bland annat Brå (2007) samt Terjestam och Rydén (1999) räcker det inte med ett fåtal temadagar i skolan där det endast ges information om vilka konsekvenser destruktiva handlingar kan få. För att undervisningen skall ge resultat krävs det att ungdomarna aktivt involveras i undervisningen. Vidare anser Larsson och Lilja (2003) att det förebyggande arbetet behöver anpassas efter de lokala förhållandena för att det ska bli framgångsrikt. Enligt Sandell (2006) kan elever som löper högre risk att utveckla ett narkotikamissbruk urskiljas redan i årskurs 5. Därför anser författarna att det är av stor vikt att kommunen anpassar sina åtgärder efter den lokala kulturen och att de arbetar aktivt med ungdomar redan i låga årskurser för att minska risken för att ungdomar utför kriminella handlingar senare i livet.

7.2 Slutsats av analys

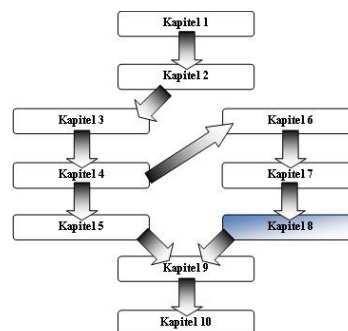
Utifrån analysen anser författarna att följande punkter är viktiga i arbetet med sociala risker:

- Att berörda aktörer samverkar tvärssektoriellt
- Att agera tidigt och gemensamt
- Att öka kunskapen om risk- och skyddsfaktorer
- Att involvera skolorna i arbetet
- Att arbeta systematiskt
- Att anpassa arbetet efter lokala förhållanden

Analysen baseras till stor del på information om de sociala riskerna anlagd brand, hatbrott och missbruk av droger. Dock anser författarna att resultatet även kan vara tillämpligt i arbetet med andra sociala risker. Detta eftersom flera sociala risker har gemensamma riskfaktorer (Hallin, 2013). Enligt Långström (2003) och Tengström (2012) finns en komplex samverkan mellan risk- och skyddsfaktorer, vilket enligt författarna medför att förekomsten av sociala risk- och skyddsfaktorer i samverkan med lokala förhållanden kan resultera i olika sociala risker. Därmed anser författarna att liknande resultat kunde ha uppnåtts även om andra sociala risker studerats och att slutsatsen därmed inte är specifik för de tre utvalda riskerna.

Kapitel 8 – Modeller för att arbeta med sociala risker

Detta kapitel är till för att i kapitel 9 kunna besvara den primära frågeställningen A – Är RSA ett lämpligt verktyg i mindre kommuners arbete med sociala risker? Kapitlet inleds med en beskrivning av en kommunal RSA. Beskrivningen följs av en presentation av en befintlig modell som integrerar sociala risker i RSA samt en modell som är under utveckling. Dessutom beskrivs hur en kommun kan arbeta med sociala risker utan att integrera dem i RSA.

8.1 Risk- och sårbarhetsanalyser (RSA)

Enligt 2 kap. 1 § i Lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (LEH) ska kommuner och landsting analysera extraordinära händelser som i fredstid kan inträffa samt presentera resultatet i en RSA. En RSA innefattar två delar, en riskanalys och en sårbarhetsanalys, och syftar till att minska risker och sårbarheter, att fungera som planerings- och beslutsunderlag, att användas vid informationsspridning samt att ge en riskbild för samhället i stort. En riskanalys innebär identifiering av risker följt av en bedömning av dess sannolikhet att inträffa samt dess potentiella konsekvens (Davidsson m.fl., 2003). I en sårbarhetsanalys identifieras skyddsvärda objekt och därefter analyseras vad som kan hota dem (Johansson & Jönsson, 2007). I de båda analyserna utreds hur man kan försvara det skyddsvärda mot identifierade hot och risker. För fortsatt diskussion kring RSA krävs en definition av begreppen risk respektive sårbarhet. Rapporten utgår från följande definitioner då de används i en vägledning för RSA utgiven av MSB:

”Risk är en sammanvägning av sannolikheten för att en händelse ska inträffa och de (negativa) konsekvenser händelsen kan leda till”

(Eriksson, Juhl, Wikström & Rinne, 2011, s. 78).

”Sårbarhet betecknar hur mycket och hur allvarligt samhället eller delar av samhället påverkas av en händelse. De konsekvenser som en aktör eller samhället – trots en viss förmåga – inte lyckas förutse, hantera, motstå och återhämta sig från anger graden av sårbarhet”

(Eriksson m.fl., 2011, s. 79).

Att utgå från en gemensam definition av begreppen är av stor vikt eftersom flertalet myndigheter, landsting, länsstyrelser samt kommuner använder sig av analyserna i olika skeden. Kommuner genomför RSA inom sitt geografiska ansvarsområde och tar då hänsyn till och hjälp av övriga organisationer och företag som bedriver verksamhet där. Länsstyrelserna sammanställer därefter kommunernas analyser för att på så vis skapa en övergripande förståelse för ett större område. En övergripande analys medför två nyttor: dels en nytta för den enskilda verksamheten, dels en nytta för hela samhället (Eriksson m.fl., 2011). En RSA ska bland annat användas för att synliggöra och öka riskmedvetenheten bland beslutsfattare (Davidsson m.fl., 2003). Genomförandet av en RSA skapar ett bra beslutsunderlag då den kan användas för att sammanställa och rangordna kommunens risker. Detta arbete kan öka samhällets säkerhet och trygghet, minska samhällets sårbarhet samt öka dess förmåga att hantera extrema händelser (Eriksson m.fl., 2011).

Enligt Eriksson m.fl. (2011) finns det ett behov att i en RSA samverka kring gemensamma frågor i kommunen och kommunen bör i dessa situationer vara initiativtagare till en sådan samverkan. En ökad samverkan mellan berörda aktörer kan bidra till ökade kunskaper om kommunens risker vilket ger

bättre förutsättningar för en effektivare riskhantering (Bartley & Ericson, 2011; Davidsson m.fl., 2003). Samverkan förbättrar även möjligheterna att uppnå en gemensam målsättning för de olika aktörerna (Bartley & Ericson, 2011).

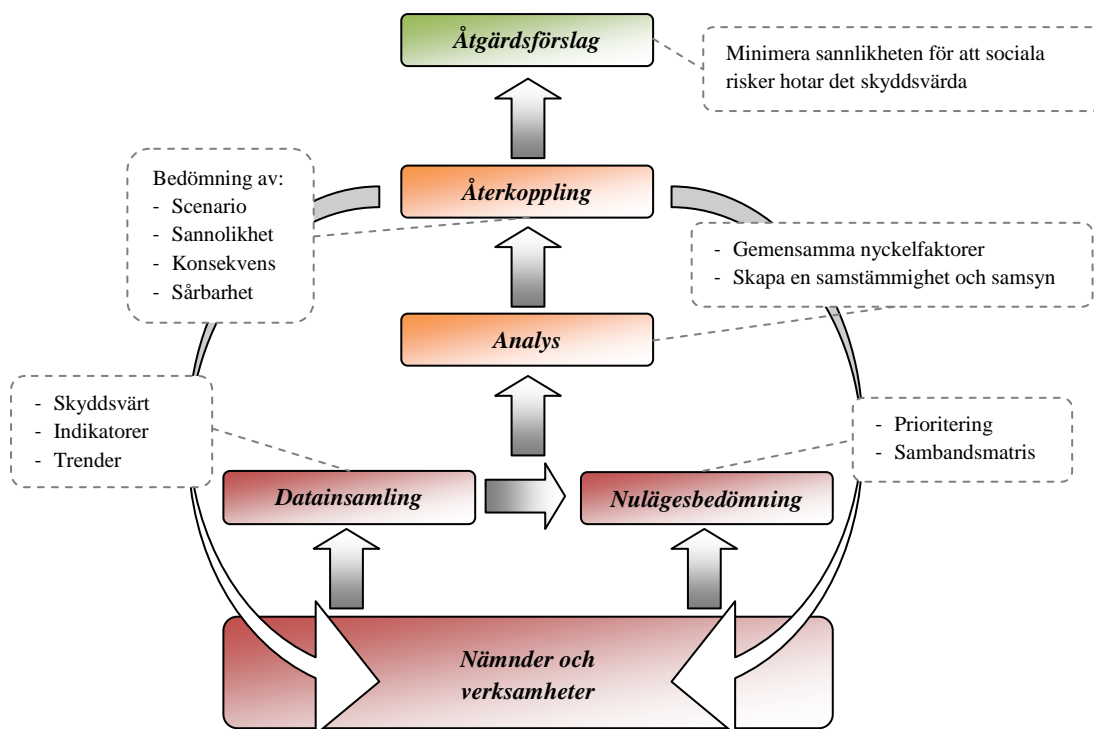
8.2 Västra Götalandsmodellen

Västra Götalandsmodellen är landets första vägledning för hur sociala risker kan integreras i RSA. Under modellens utveckling testades den av tre pilotkommuner samt Länsstyrelsen i Dalarna. Den första versionen publicerades i januari år 2012, sedan dess har modellen reviderats och aktuell version är från augusti år 2013 (Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 2013:67).

Modellen är en metod som kan användas i kommuner eller i regioner för att identifiera, analysera och integrera sociala risker i RSA. Den kan även användas för att utveckla ett kontaktnät mellan olika samhällsaktörer för att på så vis öka deras möjligheter att samverka och utbyta lärdomar. I Västra Götalandsmodellen skiljs det på sociala risker och social oro. Sociala risker definieras som oönskade händelser i samhället medan social oro används som ett samlingsnamn för olika kombinationer av sociala risker som leder till ett större hot för det som betraktas som skyddsvärt (Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 2013:67).

Grunden i modellen baseras på statistisk bakgrundsfakta som metodiskt skapar ett underlag för analys och arbete enligt LEH. Statistiken är tänkt att tillämpas i ett strategiskt och förberedande perspektiv och kan utgöra en del av underlaget för kommunernas handlingsprogram enligt Lag (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO) (Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 2013:67). Modellen beskriver fem arbetssteg (Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 2013:67), där arbetsgången redovisas i figur 11:

- **Vad är skyddsvärt?** För att identifiera det som är skyddsvärt krävs ett tvärsektorielt arbete mellan berörda aktörer eftersom det bör baseras på en gemensam värdegrund.
- **Genomföra en riskbedömning.** I detta steg identifieras potentiella hot mot det som är skyddsvärt med hjälp av modellens indikatormatris och kommunstatistik för olika geografiska områden. I en tabell sammanställs sedan det som anses vara skyddsvärt inom det geografiska området.
- **Arbeta med scenario.** Här skapas scenarier i matrisen vilket följs av sannolikhetsbedömningar och identifiering av potentiella konsekvenser.
- **Identifiera sårbarheter.** Med hjälp av scenarierna fastställs vilka sårbarheter som finns samt kommunens förmåga att hantera dem. Steget är viktigt i det förebyggande arbetet då bakomliggande orsaker till potentiella risker kopplas till oönskade händelser.
- **Föreslå åtgärder.** För att ta fram förslag till åtgärder och nå ett tillfredsställande resultat krävs en tvärsektorielt sammansatt grupp. Åtgärderna syftar till att värna om det skyddsvärda och minimera sannolikheten för hot från sociala risker samt förbättra krishanteringsförmågan och reducera samhällsliga konsekvenser om scenariot inträffar. Arbetet avslutas med ett förslag på prioritering av åtgärder.

Figur 11. Schematisk bild över arbetsgången i Västra Götalandsmodellen (Avbildad med tillstånd från Nacka kommun, 2012).

Vid framställningen av Västra Götalandsmodellen ställde Borås, Nacka och Ulricehamn upp som pilotkommuner för att testa arbetsmetoden (Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 2013:67). Enligt Nacka kommun (2012) är modellens främsta styrkor att den bidrar till att skapa en helhetsbild över kommunens arbete med sociala risker. De anser att det tvärssektoriella arbetet ökar kunskapen hos lokala verksamheter och kommuninvånare, då de i större utsträckning involveras i det förebyggande arbetet. Därmed förbättras beslutsunderlaget för berörda aktörer, vilket ökar möjligheterna att skapa ett robustare samhälle (Nacka kommun, 2012). Vidare anser Nacka kommun (2012) att naturliga samarbetsformer i vardagen ökar möjligheterna för berörda aktörer att samverka tvärssektoriellt. Även Ulricehamns kommun upplevde fördelar med modellen i form av ökad kunskap hos samhällets berörda aktörer, vilket förbättrar möjligheterna för att de gemensamt ska kunna arbeta förebyggande. Samtidigt upplevde de fördelar av att bryta ner statistik över kommunen ända ner till skolområdesnivå, då det visar på att det finns skillnader mellan de olika skolområdena (Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 2012:01).

De nackdelar som belysts av Nacka kommun (2012) är framförallt att begreppet sociala risker upplevs som diffust, vilket leder till otydlighet. De anser även att modellen utgår från ett "Top-down"-perspektiv, vilket medför att arbetet med sociala risker inte blir tillämpligt i kommunen, då modellen går in och detaljerat styr hur varje verksamhet ska arbeta. I sin bedömning av Västra Götalandsmodellen utförde Nacka kommun en SWOT-analys för att värdera modellens styrkor, svagheter, möjligheter och hot. Resultatet visas i figur 12.

	Positiva faktorer	Negativa faktorer
Interna faktorer	<p>Styrkor</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ger en samlad bild av de sociala risker som finns i kommunen. • Sociala risker en naturlig del av RSA arbetet - inte enbart fysiska och tekniska risker. • Ger en helhetsbild av lokalsamhällets samlade resurser. • Tydliggör sambanden • Bidrar till ett systematiskt förebyggande arbete. 	<p>Svagheter</p> <ul style="list-style-type: none"> • Att de som har ansvaret i kommunen för att förebygga sociala risker inte känner sig delaktiga och inte tycker att modellen tillför något nytt. • Organisationsstrukturen klarar inte av att hantera tvärsektoriella och komplexa frågor fullt ut. • Skapar otydlighet kring roller, ansvar och mandat. • Definitionen av begreppen är för diffusa och abstrakta.
Externa faktorer	<p>Möjligheter</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skapar röd tråd mellan det lokala och det centrala perspektivet. • Skapar samverkan som även kan utnyttjas vid inträffade händelser. • Skapar en mötesplats för att diskutera sociala risker och social oro. • Ger ett organisatoriskt lärande och förståelse för frågornas komplexitet. 	<p>Hot</p> <ul style="list-style-type: none"> • Att modellen går in och styr hur varje verksamhet ska arbeta – ”top-down”. • Risktänkandet kan förtä kraften från det främjande förebyggande arbetet. • Att modellens indikatorer används fel och stigmatiserar individer och områden. • Skapar merjobb inom kommunen utan att det tillför något mervärde för medborgarna.

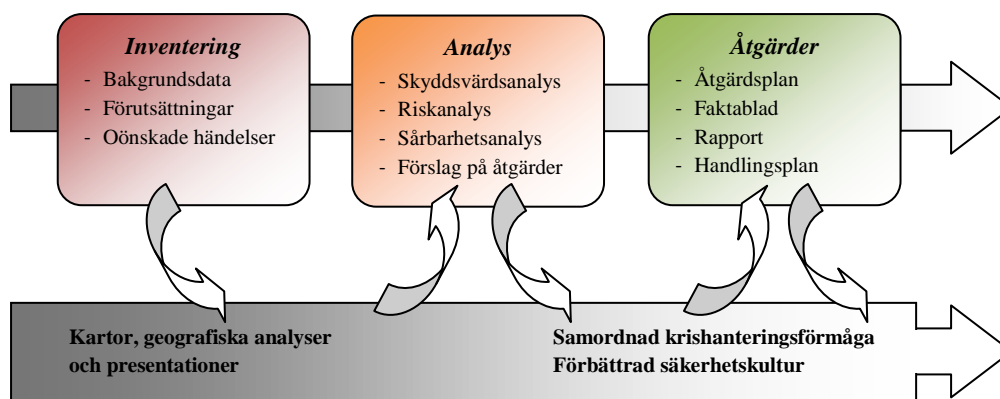
Figur 12. Resultatet av Nacka kommuns SWOT-analys av Västra Götalandsmodellen (Avbildad med tillstånd från Nacka kommun, 2012).

8.3 Områdesbaserad risk- och sårbarhetsanalys (ORSA)

ORSA innefattar både fysiska, tekniska och sociala risker och har sin utgångspunkt i geografiska informationssystem (GIS) (Guldåker, 2013). GIS är ett datorsystem med lägesbunden data som exempelvis kartor. Det innehåller dessutom statistik knuten till geografiska platser, vilket medför att systemet är användbart vid analyser och jämförelser mellan olika regioner (Lunds universitet, 2013). En ORSA innebär att man studerar hur ett specifikt område fungerar, hur den fysiska miljön är samt hur de sociala förhållandena är i området. Med hjälp av att kartlägga dessa faktorer samt de risker som finns i området skapas en möjlighet att jämföra olika områden för att se var insatser bör riktas för att nå hög effekt i samhället (Hjalmarsson & Lindström, 2013; Törnquist, 2004).

Till skillnad från hur RSA vanligtvis görs utgår ORSA således från specifika områden och inte en specifik riskkälla eller något skyddsvärt (Guldåker, 2013; Hjalmarsson & Lindström, 2013). Arbetsgången i en ORSA kan beskrivas med tre steg, se figur 13. Vid inventeringen sker en orientering av området och statistik samt geografisk bakgrundsinformation tas fram. När administrativa gränser fastställts anges förutsättningar för området, vilket innefattar bland annat identifiering av riskobjekt och skyddsobjekt. Därefter genomförs risk- och sårbarhetsanalyser som därmed knyts an till geografiska platser. För behandling av områdets identifierade risker skapas handlings- och åtgärdsplaner (Guldåker, 2013).

Figur 13. Schematisk bild över arbetsgången i en ORSA (Avbildad med tillstånd från Guldåker, 2013).

8.4 Örat mot marken

Mellan år 2008 och 2010 drabbades Eslövs kommun i Skåne av ett flertal anlagda bränder. Bland annat totalförstördes en skola, en idrottshall, en fritidsgård och en förskola, vilket resulterade i en återuppbyggnadskostnad på över 100 miljoner kronor. För att hantera den sociala oro och otrygghet som uppstod bland kommuninvånarna startades gruppen ”Örat mot marken” (Länsstyrelsen i Skåne län, 2012d).

Örat mot marken är en samverkansgrupp som inte är integrerad i kommunens arbete med RSA och som syftar till att öka samverkan mellan kommunens förvaltningar och bidra till ett tryggare Eslöv¹⁵. Varje vecka träffas representanter från kommunledning, räddningstjänst, polis, lokala bostadsbolag, sociala funktioner, skolpersonal, nattvandrare och renhållning för att under en halvtimme redogöra för situationen i kommunen samt hur de tillsammans ska samordna sina insatser. Detta har resulterat i att kommunen snabbt kan åtgärda problem som uppmärksammas. Arbetet har visat sig vara framgångsrikt då det inte har inträffat någon större händelse sedan gruppen startades. Kommunen har även utökat fritidssysselsättningen för ortens ungdomar samt låtit dem vara med och påverka vilka aktiviteter resurserna skall gå till (Länsstyrelsen i Skåne län, 2012d).

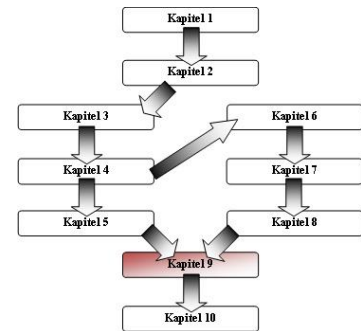
Eslövs kommun har nominerats till en av Sveriges kommuner med bäst säkerhetsarbete. Enligt kommunens personalchef beror framgångsfaktorerna på att de har stort fokus på sociala frågor samt kombinationen av tekniska och mänskliga resurser (Länsstyrelsen i Skåne län, 2012d).

¹⁵ Åsa Mikkelsen, säkerhetsstrateg Eslövs kommun, personlig kommunikation, 12 september 2013.

Kapitel 9 – Sammanfattande analys

I detta kapitel analyseras om RSA är ett lämpligt verktyg för de punkter som i kapitel 7 identifierats som viktiga i det förebyggande arbetet med sociala risker. Utöver dessa punkter kommer andra delar som anses vara viktiga i det kommunala säkerhetsarbetet att lyftas fram. Det kommer även ske en analys av hur mindre kommuner kan arbeta med sociala risker med hjälp av sin RSA. Dessa analyser ligger sedan till grund för att svara på den primära frågeställningen A – Är RSA ett lämpligt verktyg i mindre kommuners arbete med sociala risker?

9.1 Är RSA ett lämpligt verktyg vid arbetet med sociala risker?

Flera nationella händelser de senaste åren visar att sociala risker utgör ett allt större hot mot samhällets säkerhet (Ekberg & Lundgren, 2012). Enligt Hallin (2013) har flera av dessa sociala risker gemensamma riskfaktorer, vilket även denna rapport visar. Analysen i kapitel 5 visar att samhällets normer och attityder, bristande fritidssysselsättning bland ungdomar, nyfikenhet, ilska och aggressivitet samt utanförskap är gemensamma riskfaktorer för sociala risker i form av anlagda bränder, hatbrott och missbruk. Psykisk ohälsa och impulsivitet är ytterligare två gemensamma riskfaktorer som kan leda till både missbruksproblematik och anlagda bränder. När det gäller hatbrott och anlagda bränder är även föräldrars utbildningsnivå och ungdomars gymnasieval av betydelse. Eftersom det finns gemensamma riskfaktorer anser författarna att flera sociala risker kan förebyggas parallellt om kommunen arbetar proaktivt med dessa. För att öka tryggheten i samhället anser Kjellén (2011) att det krävs att flera samhällsaktörer agerar, vilket visar att samarbete är av stor vikt i det proaktiva arbetet med sociala risker.

Kommuners RSA är ett verktyg med syfte att minska risker och sårbarheter, stärka planerings- och beslutsunderlag samt ge en helhetsbild över samhällets risker (Davidsson m.fl., 2003; Eriksson m.fl., 2011). Därmed menar Eriksson m.fl. (2011) att RSA är ett bra verktyg i arbetet med att öka samhällets säkerhet och minska dess sårbarhet. Analysen i kapitel 7 lyfter fram sex punkter som anses vara viktiga i arbetet med sociala risker. Utifrån analysen i kapitel 7 samt teorin i kapitel 8.1, kommer detta kapitel analysera om kommunala RSA är ett lämpligt verktyg i arbetet med dessa punkter och därmed i arbetet med att förebygga samt minska konsekvenserna av sociala risker.

Att berörda aktörer samverkar tvärsektoriellt

Sociala risker ställer höga krav på en bred samverkan och ett tvärsektoriellt arbete (Länsstyrelsen i Skåne län, 2012a). Påståendet styrks av Lundström (2013) som menar att det krävs ett samarbete mellan flera samhällsaktörer för att sociala risker ska kunna förebyggas. Enligt Länsstyrelsen i Skåne län (2012a) är detta samarbete en viktig anledning till varför sociala risker inte tidigare integrerats i RSA, då flera av de berörda aktörerna inte har någon erfarenhet av ett gemensamt arbete. Dock anser författarna att detta hinder kan vara mindre i en liten kommun. Detta eftersom det tvärsektoriella arbetet i Filipstads kommun anses ha underlättats av att kommunen är liten, då det medfört att många av aktörerna känner varandra sedan tidigare¹⁶. Påståendet styrks även av Länsstyrelsen i Skåne län (2012b) som anser att det finns rakare och kortare kontaktvägar i en mindre kommun, vilket underlättar arbetet med sociala risker.

¹⁶ Michael Björklund, säkerhetssamordnare Filipstads kommun, personlig kommunikation, 4 oktober 2013.

Att tvärssektoriellt samverka med att integrera sociala risker i RSA är enligt Hallin (2013) ett nytt arbetssätt som fortfarande är under utveckling. Samtidigt anser Bartley och Ericson (2011) samt Lundström (2013) att det behövs en ökad förståelse, kunskap och utveckling kring hur samverkan ska ske mellan berörda aktörer i det förebyggande arbetet med sociala risker. Utifrån detta bedömer författarna att de inte kan dra några slutsatser kring om RSA är ett lämpligt verktyg för att öka det tvärssektoriella samarbetet som krävs vid arbetet med sociala risker. Dock bedömer författarna att utmaningen med att åstadkomma detta samarbete finns även om andra modeller än RSA används vid arbetet med sociala risker. Samtidigt bedömer författarna att RSA-arbetet blir mer omfattande vid en integrering av sociala risker, däremot bedöms arbetsbelastningen vara densamma om kommunen arbetar med sociala risker utanför RSA.

Att agera tidigt och gemensamt

Enligt FHI (2011:25) är ett samarbete mellan flera aktörer nödvändigt för att möjliggöra tidiga insatser. Författarna anser att samverkan vid integrering av sociala risker i RSA kan öka kommuners förmåga att agera tidigt och gemensamt vid händelser med ursprung i sociala förhållanden. Påståendet styrks av Björklund¹⁷ som menar att riskhanteringsgruppens gemensamma arbete vid integreringen av sociala risker i Filipstads kommun RSA har bidragit till ett bättre kontaktnät mellan berörda aktörer. Vidare anses detta kontaktnät ha förbättrat samverkan mellan de berörda aktörerna, vilket bland annat anses ha ökat kommunens förmåga att gemensamt vidta snabba åtgärder som vid till exempel knivincidenten i Lesjöfors¹⁸.

Att öka kunskapen om risk- och skyddsfaktorer

Enligt Nacka och Ulricehamns kommun har det tvärssektoriella arbetet med sociala risker i RSA ökat kunskapen hos de berörda aktörerna i respektive kommun (Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 2012:01; Nacka kommun, 2012). Ulricehamns kommun anser att denna förbättrade kunskap har ökat kommunens möjligheter att gemensamt arbeta förebyggande (Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 2012:01). Författarna anser därmed att en integrering av sociala risker i RSA kan medföra ett erfarenhetsutbyte mellan olika aktörer, vilket kan bidra till en ökad kunskap inom kommunerna gällande sociala risk- och skyddsfaktorer.

En hög kunskap om hur risk- och skyddsfaktorer samverkar anses av författarna utgöra en viktig del i det proaktiva arbetet med sociala risker. Detta eftersom sociala risker enligt Långström (2003) och Tengström (2012) inte kan förklaras med endast en riskfaktor utan oftast beror på hur flera sociala risk- och skyddsfaktorer interagerar. Då denna interagering är komplex tror författarna att forskning inom området kan bli en viktig byggsten i RSA-arbetet. Vidare anser Hallin (2013) att en integrering av sociala risker i RSA kan medföra bättre samordnade åtgärdsprogram, då många av de bakomliggande riskfaktorerna är gemensamma. Enligt författarna visar detta på vikten av en ökad kunskap inom området och att en integrering av sociala risker i RSA kan komma att förbättra kommunens arbete med sociala risker.

Att involvera skolorna i arbetet

En integrering av sociala risker i RSA medför inte nödvändigtvis att representanter från skolan involveras i arbetet. Dock belyser Bartley och Ericson (2011) samt Lundström (2013) liksom denna rapport, att skolan är en viktig aktör i arbetet med sociala risker.

---

¹⁷ Michael Björklund, säkerhetssamordnare Filipstads kommun, personlig kommunikation, 4 oktober 2013.

¹⁸ Michael Björklund, säkerhetssamordnare Filipstads kommun, personlig kommunikation, 16 oktober 2013

Att arbeta systematiskt

Ett systematiskt arbete är enligt Nilsson Lundmark och Nilsson (2013) viktigt för att sociala risker som främlingsfientlighet ska kunna förebyggas. Enligt Nacka kommun (2012) är en av fördelarna med att integrera sociala risker i RSA att det skapar ett systematiskt förebyggande arbete. Därmed anser författarna att RSA kan utgöra ett bra verktyg för att uppnå ett systematiskt arbete med sociala risker.

Att anpassa arbetet efter lokala förhållanden

Grunden för arbetet med sociala risker i RSA kan enligt Västra Götalandsmodellen baseras på lokal statistisk bakgrundsfakta (Västra Götalandsmodellen, 2013:67). Det medför enligt författarna att modellen delvis kan anpassas efter de lokala förhållandena. Dock är det enligt Larsson och Lilja (2003) även viktigt att beakta hur normerna i samhället samverkar med andra delar av den lokala kulturen för att det förebyggande arbetet ska bli framgångsrikt. Då lokal statistik kan användas anser författarna att RSA kan utgöra en bra grund i arbetet med sociala risker, men att andra metoder inom kommunen kan vara nödvändiga för att arbetet till fullo ska anpassas efter de lokala förhållandena.

Andra faktorer av betydelse vid arbetet med sociala risker

Ett tvärsektorielt samarbete kan ske även om sociala risker inte integreras i RSA, vilket Örat mot marken är ett exempel på¹⁹. Författarna anser dock att en integrering av sociala risker i RSA kan ge kommunen en större vinning än om en separat samverkansgrupp ansvarar för dessa frågor. Detta eftersom en integrering enligt författarna anses kunna bidra till en helhetsbild av kommunens samtliga risker, såväl fysiska, tekniska som sociala. Om sociala risker däremot endast behandlas inom en samverkansgrupp utan att integreras i RSA anser författarna att kommunen kan gå miste om denna helhetsbild.

För att kommunledningen ska få ett bra beslutsunderlag anser författarna att även sociala risker bör integreras i RSA. Utöver att ge en helhetsbild anser författarna att en integrering av sociala risker i RSA underlättar en inbördes jämförelse mellan kommunens risker. Detta eftersom en RSA enligt Eriksson m.fl. (2011) kan användas för att sammanställa samt inbördes rangordna de risker som identifierats. Denna rangordning bedöms av författarna kunna utgöra ett bättre beslutsunderlag för kommunledningen än om sociala risker inte värderas, då sociala risker skulle kunna utgöra ett större hot mot kommunens säkerhet än såväl fysiska som tekniska risker. Därmed anser författarna att en integrering av sociala risker medför att kommunen fördelaktigare kan prioritera val av riskförebyggande åtgärder. Förutom att öka samhällets säkerhet anser Nacka kommun (2012) samt Nilsson Lundmark och Nilsson (2013) att ett proaktivt arbete med sociala risker kan minska kommuners utgifter, då det kan leda till färre oönskade händelser. Enligt författarna är detta ytterligare en viktig aspekt till varför sociala risker bör integreras i RSA, eftersom de därmed kan synliggöras för kommunledningen.

Nacka kommun (2012) anser att en negativ faktor vid en integrering av sociala risker i RSA är att indikatorer kan användas fel och därmed stigmatisera individer och område. Även Hallin (2013) belyser denna stigmatisering som ett problem vid RSA-arbetet, då samhället kan förhålla sig annorlunda till individer eller områden som framställs som mer problematiska. Vidare anser Hallin (2013) att det kan vara svårt att genomföra en RSA som både tar hänsyn till grupper och riskmiljöer samt identifierar enskilda individer som är särskilt riskexponerade. Detta är enligt författarna några av utmaningarna i arbetet med sociala risker. Dock bedömer författarna att denna problematik inte är specifikt knuten till RSA, eftersom samma svårigheter bedöms finnas även om arbetet skulle ske enligt andra modeller.

---

¹⁹ Åsa Mikkelsen, säkerhetsstrateg Eslövs kommun, personlig kommunikation, 12 september 2013.

Vid framtagandet av denna rapport har flertalet arbetsmetoder som berör olika områden inom sociala risker identifierats, dock beskrivs inte dessa arbetsmetoder i denna rapport. Metoderna är framtagna utanför RSA av olika samhällsaktörer och berör endast deras enskilda verksamheter. Den höga förekomsten av arbetsmetoder anser författarna tyder på att sociala risker är ett problem som många aktörer uppmärksammar och prioriterar. Därmed anser författarna att sociala risker bör integreras i RSA, då det finns flertalet aktörer som ser sociala risker som viktiga. En hög förekomst av arbetsmetoder kan enligt Wandrell (2013b) vara negativt i det förebyggande arbetet med ungdomar, eftersom det kan medföra att de utför fler destruktiva handlingar för att leva upp till bilden av att vara problembarn. Genom att integrera sociala risker i RSA tror författarna att antalet arbetsmetoder kan minskas då flera sociala risker, som i nuläget hanteras av olika aktörer, har gemensamma riskfaktorer. Vid ett tvärsektorielt samarbete vid en integrering anser författarna att olika verksamheter involveras i varandras arbete, vilket anses kunna medföra bättre samordnade åtgärdsprogram. Därmed bör modeller från olika aktörer med gemensamma arbetsområden enligt författarna kunna effektiviseras och synergieffekter uppnås. Detta eftersom samverkan enligt Barley och Ericson (2011) samt Länsstyrelsen i Västra Götalands län (2012:01) ökar möjligheterna för olika aktörer att uppnå en gemensam målsättning.

9.2 Hur kan mindre kommuner arbeta med sociala risker?

Analysen i kapitel 5 visar att sociala risker inte är ett storstadsfenomen utan att det även förekommer på mindre orter. Samtidigt anser författarna att mindre kommuners begränsade resurser kan komma att öka deras sårbarhet, till exempel finns det enligt Westlundh²⁰ under vissa tidpunkter endast en polisbil tillgänglig i hela Polisområde Öst. Författarna bedömer, liksom Björklund²¹, att gängbråket i Filipstad kunde resulterat i allvarigare konsekvenser om det inte funnits någon polis i närheten, vilket visar på vikten av att små kommuner arbetar proaktivt med sociala risker. Enligt Larsson och Lilja (2003) är det viktigt att anpassa det förebyggande arbetet utefter de lokala förhållandena. Därmed kommer författarna inte att ge ett detaljerat förslag på hur mindre kommuner kan arbeta med sociala risker. Däremot kommer faktorer som litteraturstudien visat vara betydelsefulla att belysas.

Författarna anser att Västra Götalandsmodellen kan utgöra ett bra hjälpmedel i mindre kommuners arbete med integrering av sociala risker, då den ger en inblick i hur arbetsgången kan gå till. Därmed kan kommuner få idéer kring hur de kan arbeta med sociala risker i RSA. Nacka och Ulricehamns kommun arbetar båda utifrån denna modell och har upplevt fördelar som en ökad helhetsbild av kommunens risker, ökad kunskap om sociala risker, ett ökat samarbete mellan berörda aktörer samt ett förbättrat beslutsunderlag (Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 2012:01; Nacka kommun, 2012). Författarna tror att även mindre kommuner kan uppleva dessa fördelar om de integrerar sociala risker i RSA och att Västra Götalandsmodellen kan utgöra en bra grund i detta arbete.

Vid utvärdering av den första versionen av Västra Götalandsmodellen noterades ett antal brister med modellen. Bland annat anser Nacka kommun (2012) att ett problem med modellen är att den utgår från ett ”Top-down”-perspektiv, vilket medför att den upplevs som alltför detaljstyrd. Författarna anser däremot att den detaljnivå som Västra Götalandsmodellen innehåller kan vara till fördel för mindre kommuner som tidigare inte har arbetat med sociala risker i RSA, då de saknar erfarenhet kring hur arbetsgången kan se ut. Det bör dock poängteras att författarna anser att integrering av sociala risker i RSA ska ses som en lärandeprocess. Det innebär att det i början kan vara bra med tydliga riktlinjer men att kommunerna efterhand bör använda modellen mer som en vägledning och inspirationskälla än

---

²⁰ Ann-Kristin Westlundh, polis som arbetat i Polisområde Öst, personlig kommunikation, 4 oktober 2013.

²¹ Michael Björklund, säkerhetssamordnare Filipstads kommun, personlig kommunikation, 16 oktober 2013.

som en detaljstyrd arbetsgång. En nackdel som författarna upplever med Västra Götalandsmodellen är att den inte identifierar skyddsfaktorer, vilket enligt denna rapport är av stor vikt då utvecklingen av sociala risker beror på komplexa samband mellan risk- och skyddsfaktorer.

På grund av att integrering av sociala risker i RSA är ett nytt arbetsområde bedömer författarna utvecklingspotentialen som stor. Vidare anser författarna att ytterligare arbete inom området kan främja utvecklingen av det kommunala arbetet med sociala risker med hjälp av RSA där Västra Götalandsmodellen anses utgöra en bra grund. Då utvecklingen av ORSA pågår under rapportens skrivande kan författarna inte genomföra en djupare analys kring huruvida detta verktyg skulle kunna vägleda mindre kommuner i deras arbete med sociala risker. Dock har Ulricehamns kommun enligt Länsstyrelsen i Västra Götalands län (2012:01) upplevt fördelar med att bryta ner kommuninformation ända ner till skolområdesnivå, vilket författarna tror kan komma till användning även i mindre kommuner. Detta eftersom förekomsten av sociala risker, som exempelvis främlingsfientliga attityder och användning av droger, enligt Lange och Löwander (2010) samt Larsson och Lilja (2003) är högre bland elever på yrkesföreberedande program.

Litteraturstudien visar att skolan utgör en viktig arena i det förebyggande arbetet med sociala risker som exempelvis anlagd brand, hatbrott och missbruk (Bergmark & Karlsson, 2006; Bremberg, 2008; Brå, 2007; Svensson, 2006; Terjestam & Rydén, 1999). Därför anser författarna att det är väsentligt att representanter från skolan involveras i kommunens arbete med sociala risker i RSA. Påstående styrks av Lundström (2013) som anser att skolan utgör en central aktör i det tvärsektoriella samarbetet med sociala risker. Vidare anser författarna att skolans involvering i detta samarbete bedöms kunna medföra ett mervärde för både kommun och skola. Skolpersonal har dagligen kontakt med ungdomar och anses därmed av författarna vara en betydelsefull aktör vid identifieringen av risk- och skyddsfaktorerens förekomst bland ungdomar. Enligt Svensson (2006) är en fungerande skolgång en av de starkaste skyddsfaktorerna mot ungdomars droganvändning. Därmed anser författarna att skolpersonal kan ge viktig information till den kommunala RSA kring hur kraftfull denna skyddsfaktor är. Samtidigt är författarnas förhoppning att skolpersonalens involvering i det kommunala arbetet med RSA ska öka skolpersonalens kunskaper kring risk- och skyddsfaktorer samt hur de interagerar. Enligt Sandell (2006) kan elever som löper högre risk att utveckla ett narkotikamissbruk urskiljas redan i årskurs 5, därför anser författarna att det är av stor vikt att kommunen även involverar skolpersonal i de lägre årskurserna.

Utifrån litteraturstudien anser författarna att ungdomars bristande fritidssysselsättning är av stor betydelse vid uppkomsten av sociala risker, då det enligt analysen i kapitel 5 är en gemensam riskfaktor för de tre studerade sociala riskerna. Samtidigt anser Lundström (2013) att fritidsgårdar och föreningar utgör en viktig roll för ungdomars trygghet. Eslövs kommun har i sitt arbete med Örat mot marken utökat fritidssysselsättningen för ortens ungdomar vilket upplevs ha bidragit till minskad social oro i kommunen (Länsstyrelsen i Skåne län, 2012d). Även Sunne kommun har upplevt minskad social oro efter införande av ungdomsverksamheten Café Megafon, vilken anses vara en bidragande faktor till att biblioteksproblematiken inte återuppstod efter sommarlovet²². Därmed anser författarna att det är viktigt att kommunerna beaktar ungdomars fritidsmöjligheter i arbetet med RSA, då det kan utgöra både en social risk- och skyddsfaktor.

Filipstads kommun har sedan år 2012 arbetat med sociala risker med hjälp av sin RSA, vilket bedöms ha förbättrat kommunens hantering av sociala risker. Dock upplever kommunen fortfarande en hel del

---

²² Gun-Britt Pettersson, säkerhetssamordnare Sunne kommun, personlig kommunikation, 7 oktober 2013.

problematik inom området²³. Enligt författarna tyder det på att sociala risker är ett komplext område som kräver ett långsiktigt och kontinuerligt arbete. Författarna tror, liksom Björklund²³ och Pettersson²⁴, att utvecklingen av ett trygghetscenter i Filipstad respektive Sunne kommun kan bli en viktig del i detta arbete. De främsta fördelarna som författarna ser med denna samverkansmodell är att den bör leda till en ökad insyn i olika aktörers arbete, vilket bedöms kunna underlätta det tvärssektoriella arbete som krävs vid en integrering av sociala risker i RSA. Vidare anses modellen skapa en naturlig mötesplats mellan kommuninvånarna och kommunens myndigheter samt bidra till kortare beslutsvägar, vilket möjliggör tidiga och gemensamma insatser²⁴. Därmed anser författarna att trygghetscentret kan komma att skapa ett mervärde för Filipstad och Sunne kommuns arbete med sociala risker utifrån RSA. Vidare anser författarna att en verksamhet som ett trygghetscenter bidrar med fler fördelar än en samverksgrupp likt Örat mot marken. Detta eftersom ett trygghetscenter medför att flera av de berörda aktörerna ses dagligen, vilket enligt Nacka kommun (2012) ökar möjligheterna för dem att samverka tvärssektoriellt.

Utifrån litteraturstudien och analysen kan författarna inte dra några slutsatser kring huruvida en social samverkansgrupp som exempelvis trygghetscentret, krävs utöver en integrering av sociala risker i RSA för att kommuners hantering av sociala risker ska bli tillräckligt slagkraftig. Däremot bedömer författarna att trygghetscentret kan förbättra kommunernas arbete med sociala risker. Detta eftersom trygghetscentret kan skapa en naturlig mötesplats mellan kommuninvånare och kommunens myndigheter, vilket enbart ett arbete med sociala risker i RSA inte gör.

9.3 Slutsats av analys

Sammanfattningsvis anser författarna att RSA till stor del utgör ett lämpligt verktyg i mindre kommuners arbete med sociala risker. Dock visar arbetet i RSA på ett antal förbättringsmöjligheter då arbetsmetoden är relativt ny, varför författarna anser att RSA-arbetet kan behöva kompletteras för att uppnå ett tillfredsställande resultat. Till exempel identifieras inte skyddsfaktorer i Västra Götalandsmodellen, vilket enligt denna rapport är av stor vikt då utvecklingen av sociala risker beror på komplexa samband mellan risk- och skyddsfaktorer. Författarna anser även att en verksamhet som exempelvis ett trygghetscenter kan medföra ett mervärde i kommuners arbete med sociala risker. Dock kan det inte dras några slutsatser kring huruvida ett sådant samarbete utöver arbetet med sociala risker i RSA är nödvändigt för att effektivt kunna hantera kommunens sociala risker. Dock bör det poängteras att författarna bedömer att en integrering av sociala risker i RSA är av störst betydelse. Detta eftersom RSA möjliggör en helhetsbild samt rangordningsunderlag av kommunens samtliga risker, såväl fysiska, tekniska som sociala.

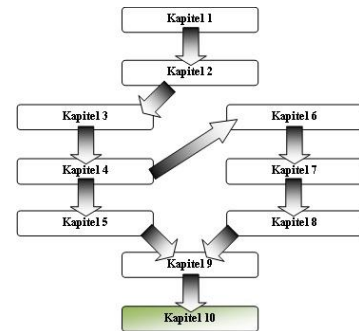
²³ Michael Björklund, säkerhetssamordnare Filipstads kommun, personlig kommunikation, 4 oktober 2013.

²⁴ Gun-Britt Pettersson, säkerhetssamordnare Sunne kommun, personlig kommunikation, 7 oktober 2013.

Kapitel 10 – Diskussion och slutsats

I detta avslutande kapitel förs en diskussion kring de val som gjorts i rapporten. Även en sammanfattning av rapportens slutsatser presenteras.

10.1 Val av studerade kommuner

För att undersöka om sociala risker bör integreras i mindre kommuners RSA studerades de två värmäländska kommunerna Filipstad och Sunne. I en inbördes jämförelse mellan landets kommuner ligger Filipstad på plats 272 och Sunne på plats 104, vilket kan ses som en indikation på hur säkra kommunerna är (SKL, 2012b). Om kommuner som rangordnats sämre än de studerade hade undersökts, tror författarna att denna rapports slutsats inte skulle ha påverkats. Detta eftersom de sämre rangordnade kommunerna har en högre förekomst av personskador, utvecklade bränder i byggnad, våldsbrott samt stöld- och tillgreppsbrott i förhållande till folkmängden och således, enligt författarna, bör uppleva större problem med sociala risker än de studerade kommunerna. Om kommuner som däremot rangordnats bättre än de studerade hade undersökts, anser författarna att det finns en möjlighet att en annan slutsats skulle ha dragits. Detta eftersom få händelser med socialt ursprung hade medfört att sociala riskers bakomliggande orsaker inte hade varit möjliga att studera i samma utsträckning. Dock är det enligt Davidsson m.fl. (2003) viktigt att beakta att riskbilden i samhället förändras med tiden. Enligt Björklund²⁵ är Filipstads kommun ett exempel på detta, då lokala förändringar de senaste åren har medfört att förekomsten av sociala risker ökat markant. Därmed anser författarna att det även är av relevans att integrera sociala risker i mindre kommuner som eventuellt inte har haft några allvarliga händelser kopplade till sociala risker. Även om det inte kan dras några slutsatser huruvida Filipstad och Sunne är representativa för alla mindre kommuner, bedömer författarna att slutsatsen är av relevans för merparten.

Enligt författarna hade en empirisk studie där fler kommuner intervjuats varit att föredra då det bedöms ha bidragit till ett mer tillförlitligt och rikstäckande resultat. Dock fanns inte den möjligheten inom tidsramen för denna rapport. Författarna övervägde även att göra en enkätstudie bland ett större antal kommuner för att undersöka förekomsten av sociala risker, men valde istället att avgränsa rapporten till att omfatta en närmare granskning av två mindre kommuner. Detta för att kunna göra en noggrannare analys av teorin samt den information som respektive säkerhetssamordnare bidrog med. Författarna anser att en sådan djupgående analys är av mer relevans för att kunna besvara rapportens primära frågeställning, varför den valdes. Eventuell misstolkning av intervju svaren anses utgöra en av de största felkällorna i rapporten. För att minska denna fick samtliga personer som intervjuats läsa igenom rapporten innan den publicerades, för att på så vis undvika att författarna feltolkat deras svar.

10.2 Val av studerade sociala risker

I denna rapport studeras de tre sociala riskerna anlagd brand, hatbrott samt missbruk av droger eftersom de har lett till allvarligast konsekvenser i de studerade kommunerna. Riskerna anses av

²⁵ Michael Björklund, säkerhetssamordnare Filipstads kommun, personlig kommunikation, 4 oktober 2013.

författarna vara representativa även för andra kommuner då de enligt Blomqvist och Johansson (2009), Brå (2012:13) samt Morgentau och Ring (2004) är stora samhällsproblem i Sverige. Enligt Hallin (2013) finns det flera sociala risker som har gemensamma riskfaktorer. Riskfaktorer som i Filipstad och Sunne leder till en social risk, bedöms därför av författarna kunna leda till en annan social risk i en annan kommun, eftersom det finns en komplex samverkan mellan olika risk- och skyddsfaktorer (Långström 2003; Tengström, 2012). Exempelvis har drogproblematiken i Sunne, enligt Pettersson²⁶, medfört att antalet trafikolyckor med dödlig utgång bland ungdomar är hög. Detta tros av författarna till stor del beror på lokala förutsättningar som raggarkulturen i kombination av låg förekomst av kollektivtrafik. I en annan kommun med andra lokalförhållanden anser författarna att missbruk av droger skulle kunna medföra andra sociala risker som till exempel ökad brottslighet i form av inbrott. Därmed anser författarna att det är av stor vikt att beakta de lokala förutsättningarna vid en integrering av sociala risker i RSA, då riskfaktorer kan resultera i olika risker beroende på lokala förhållanden.

I kapitel 7 framhölls sex punkter som viktiga i arbetet med de sociala riskerna anlagd brand, hatbrott samt missbruk av droger. På grund av att det finns gemensamma risk- och skyddsfaktorer som har komplexa samband anser författarna att liknande faktorer hade kunnat lyftas fram om andra sociala risker hade studerats och att slutsatsen därmed inte är specifik för de tre utvalda riskerna.

10.3 Slutsats

Rapportens sekundära frågeställning a₁ – *Är sociala risker endast ett storstadsfenomen eller förekommer det även i mindre kommuner?* besvarades med hjälp av en analys av händelser som inträffat i två mindre kommuner i Värmland. Utifrån den analys som genomfördes drogs slutsatsen att sociala risker inte enbart är ett storstadsfenomen utan tillika förekommer i mindre kommuner. Författarna kan inte avgöra om de studerade kommunerna är representativa för samtliga mindre kommuner, men anser att slutsatsen trots det sannolikt är relevant för majoritet av Sveriges mindre kommuner, eftersom kombinationer av latenta riskfaktorer kan komma att utvecklas till allvarliga händelser vid samhälleliga förändringar.

Faktorer som är av stor betydelse för arbetet med sociala risker studerades utifrån de valda sociala riskerna för att besvara frågeställning a₂ – *Vilka faktorer är viktiga i arbetet med sociala risker?* Trots att endast tre sociala risker studerades anser författarna att resultatet är tillämpligt även i arbetet med andra sociala risker, eftersom flertalet sociala risker har gemensamma riskfaktorer. Analysen resulterade i sex punkter som av författarna ansågs vara väsentliga i arbetet med sociala risker. Punkterna är följande:

- Att berörda aktörer samverkar tvärssektoriellt
- Att agera tidigt och gemensamt
- Att öka kunskapen om risk- och skyddsfaktorer
- Att involvera skolorna i arbetet
- Att arbeta systematiskt
- Att anpassa arbetet efter lokala förhållanden

Slutsatsen av rapportens primära frågeställning A – *Är RSA ett lämpligt verktyg i mindre kommuners arbete med sociala risker?* är att RSA till stor del utgör ett lämpligt verktyg i mindre kommuners arbete med sociala risker. Detta eftersom författarna anser att RSA med fördel kan användas för att behandla flertalet av de sex punkter som rapporten litteraturstudie visat vara av stor vikt i det proaktiva

---

²⁶ Gun-Britt Pettersson, säkerhetssamordnare Sunne kommun, personlig kommunikation, 7 oktober 2013.

Kapitel 10 – Diskussion och slutsats

arbetet med sociala risker. Dock kan författarna inte dra några slutsatser kring huruvida andra kommunala samverkansmodeller utöver arbetet med RSA är nödvändigt för att kommunen effektivt ska kunna hantera sociala risker.

Litteraturförteckning

All, R., & Junghage, M. (2010). *Anlagda bränder och hot/våld mot räddningstjänsten* (Publikationsnummer: MSB 0169-10). Myndighet för samhällsskydd och beredskap.

Almgren, S. (1999). *Rasister, skinnskallar, patrioter och fosterlandsälskare. En studie om ungdomar i Vålberg, deras rasistiska ungdomsstil och angrepp mot invandrare*. Karlstad: Karlstads universitet, Institutionen för samhällsvetenskap, Centrum för folkhälsoforskning.

Andersson, B., Guttormsson, U., & Hibell, B. (2004). *Ungdomars drogvanor 1994-2003 - Intervjuer med 16-24-åringar* (Rapport nr 75). Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Andréasson, S. (2005). Allmänna hälsoeffekter av måttlig alkoholkonsumtion. I P, Allebeck & S, Andréasson (Red.). *Alkohol och hälsa - En kunskapsöversikt om alkoholens positiva och negativa effekter på vår hälsa* (s. 36-42). Stockholm: Statens folkhälsoinstitut.

Allebeck, P., & Andréasson, S. (2005). Nyttan och risker - vilka rekommendationer kan vi ge? I P, Allebeck & S, Andréasson (Red.). *Alkohol och hälsa - En kunskapsöversikt om alkoholens positiva och negativa effekter på vår hälsa* (s. 88-94). Stockholm: Statens folkhälsoinstitut.

Angel, B., & Hjern, A. (2004). *Att möta flyktingar* (2uppl). Lund: Studentlitteratur.

Baard, P., Carle, J., Hagström, A-Z., Korsell, L., Lodenius, A-L., Nilsson Sahlin, H., Nyqvist, A., Olsson, J., Skinnari, J., Sundström, E., & Vesterhav, D. (2009). *Våldsamt politisk extremism - Antidemokratiska grupperingar på yttersta höger- och vänsterkanten* (Rapport nr 15). Stockholm: Brottsförebyggande rådet och Säkerhetspolisen.

Bartley, K., & Ericson, M. (2011). *"Ett plus ett kan bli tre" - en studie om samverkan kring sociala risker*. Karlstad: Myndighet för samhällsskydd och beredskap.

Bergmark, A., & Karlsson, P. (2006). Preventionens gränser - en studie kring ungdomars perspektiv på risk, njutning och information. I A. Bergmark, M. Ekendahl, C. Fahlke, P. Karlsson, P. Lalander, m.fl. (Red.). *Vad är det som gör att unga testar narkotika och vad gör att vissa fastnar?* (Rapport 15, s. 7-10). Stockholm: Mobilisering mot narkotika.

Björklund, M. (2012). *Risk- och sårbarhetsanalys 2012-2014*. Filipstad: Filipstads kommun.

Blomqvist, P., & Johansson, H. (2009). *Brandstatistik - Vad vet vi om anlagd brand* (SP Rapport 2008.48). Borås: SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut.

Brandskyddsföreningen (2013). *Anlagd brand - ett samhällsproblem som angår oss alla*. Hämtad den 15 november 2013 från http://www.brandskyddsforeningen.se/ostergotland/pa_arbetet/anlagd_brand_15

Bremberg, S. (2008). Narkotikaförebyggande insatser i skolan. I S. Andréasson (Red.). *Narkotikan i Sverige: Metoder för förebyggande arbete - en kunskapsöversikt* (s. 171-192). Östersund: Statens folkhälsoinstitut.

Brendler-Lindqvist, M. (2004). *Att möta de ensamkommande barnen*. Stockholm: Rädda barnen.

Litteraturförteckning

- Brå. (2004:3). *Brottsutvecklingen i Sverige 2001-2003*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brå. (2007). *Arbete mot främlingsfientligheten i skolan*. Hämtad den 27 september 2013 från <http://www.bra.se/bra/nytt-fran-bra/arkiv/nyheter/2007-10-05-arbete-mot-framlingsfientlighet-i-skolan.html>
- Brå. (2011:8). *Hatbrott 2010 – Statistik över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brå. (2012:7). *Hatbrott 2011 – Statistik över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brå. (2012:13). *Brottsutvecklingen i Sverige år 2008-2011*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brå. (2013). *Anmälda brott*. Hämtad den 13 november 2013 från <http://statistik.bra.se/solwebb/action/index>
- Brå. (2013:16). *Hatbrott 2012 – Statistik över självrapporterad utsatthet för hatbrott och polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brå. (2013:17). *Hatbrott 2012 – Teknisk rapport. Statistik över självrapporterad utsatthet för hatbrott och polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- CAN. (2012). *Drogutvecklingen i Sverige (Rapport nr 130)*. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Davidsson, G., Frantzich, H., Haeffler, L., & Ljungman, B. (2003). *Handbok för riskanalys*. Räddningsverket.
- Dernevik, M. (2012). De flesta som anlägger bränder eller döms för mordbrand är inte pyromaner. I U. Erlandsson (Red.). *Hur tänker en brandanläggare?* (s. 4-9). Karlstad: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.
- Destination Värmland (2013). *Värmland runt på 18 kommuner*. Hämtad den 7 oktober 2013 från <http://destinationvarmland.se/kommuner/>
- Donning, Y., Månsson, S.-A., & Skårner, A. (2005). *Unga och droger – om exponering och navigering i det svenska droglandskapet*. Göteborg: Mobilisering mot narkotika.
- El-Khouri, B., Strandberg, A., & Sundell, K. (2005). *Risikfaktorer för normbrytande beteenden – Skillnader mellan flickor och pojkar i tonåren*. Stockholm: Stockholms statsledningskontor, Forsknings- och Utvecklingsenheten.
- Eriksson, J., Juhl, A.-K., Wikström, T., & Rinne, A. (2011). *Vägledning för risk- och sårbarhetsanalyser* (Publikationsnummer: MSB 245). Karlstad: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.
- Ekberg, C., & Lundgren, B. R. (2012). *Vad hotar vår säkerhet i framtiden? Hot mot nationell säkerhet - Nationellt och internationellt säkerhetsarbete - Social oro och utanförskap*. Stockholm: Kungl Krigsvetenskapsakademien.

Litteraturförteckning

- Fahlke, C. (2006). Drogvanor och psykisk hälsa hos ungdomar. I A. Bergmark, M. Ekendahl, C. Fahlke, P. Karlsson, P. Lalander, m.fl. (Red). *Vad är det som gör att unga testar narkotika och vad gör att vissa fastnar?* (Rapport 15, s. 16-20). Stockholm: Mobilisering mot narkotika.
- FHI. (2010:08). *Minskade skador av alkoholkonsumtion och ett narkotikafritt samhälle - Uppföljning av de nationella handlingsplanerna för alkohol och narkotika 2006-2010*. Östersund: Statens folkhälsoinstitut.
- FHI. (2011:25). *Målområde 11. Narkotika. Kunskapsunderlag för Folkhälsopolitisk rapport 2010*. Östersund: Statens folkhälsoinstitut.
- Filipstads kommun (2012). *Sammanträdesprotokoll 2012-06-14*. Filipstad: Filipstads kommun.
- Filipstads kommun (2013a). *Kommunfakta – tätort*. Hämtad den 14 oktober 2013 från <http://www.filipstad.se/download/18.2584c23b13edff437c41bd/1380273863069/1782+Filipstad+T%C3%84TORT.pdf>
- Filipstads kommun (2013b). *Filipstads grundskolor*. Hämtad den 7 oktober 2013 från <http://www.filipstad.se/toppmeny/barnutbildning/grundskola.4.ef98d87113713263fa80007014.html>
- Filipstads kommun (2013c). *Spångbergsgymnasiet*. Hämtad den 7 oktober 2013 från <http://www.filipstad.se/toppmeny/barnutbildning/gymnasieskolan.4.24caab4f11a243afe7c80003548.html>
- Filipstads kommun (2013d). *Högskolor*. Hämtad den 7 oktober 2013 från <http://www.filipstad.se/toppmeny/barnutbildning/hogskolor.4.ef98d87113713263fa80007284.html>
- Filipstads kommun (2013e). *Kultur & fritid*. Hämtad den 7 oktober 2013 från <http://www.filipstad.se/toppmeny/kulturfritid.4.7349600b1134446d3498000585.html>
- Guldåker, N. (2013). *ORSA – Områdesbaserad risk- och sårbarhetsanalys*. Hämtad den 18 september 2013 från http://www.lantmateriet.se/Global/Om%20Lantm%C3%A4teriet/V%C3%A5r%20samverkan%20med%20andra/Forskning,%20utbildning%20och%20kulturverksamhet/M%C3%B6tesant-Anv%C3%A4ndargrupper/Lund,%202012-11-30/ORSA_Nicklas_Guldaker.pdf
- Guldåker, N., & Hallin, P-O. (2013). *STADENS BRÄNDER. Del 1 - Anlagda bränder och Malmös sociala geografi*. Malmö: Malmö Publikationer i Urbana Studier (MAPIUS 9).
- Guttormsson, U. (2004). *Mönstrandens drogvanor 2003* (Rapport nr 78). Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Hallin, P-O. (2013). *Sociala risker - En begrepps- och metoddiskussion* (under tryckning). Malmö: Malmö Högskola, Institutionen för Urbana studier.
- Hessle, M. (2009). *Ensamkommande men inte ensamma – Tioårsuppföljning av ensamkommande asylsökande flyktingbarns livsvillkor och erfarenheter som unga vuxna i Sverige*. Stockholm: Stockholms universitet.
- Hjalmarsson, M., & Lindström, C. (2013). *Går sociala risker att visa på en karta? – Social rumslig riskanalys för Göteborgs stad*. Göteborg: Göteborgs universitet, Institutionen för Ekonomi och samhälle, Avdelningen för Kulturgeografi.

Litteraturförteckning

- Hodgins, S. Larm, P., Larsson, A., Molero-Samuleson, Y., & Tengström, A. (2009). *Multiple adverse outcomes over 30 years following adolescent substance misuse treatment*. Acta Psychiatr Scand.
- Holmberg, K., & Löfgren, E. (2013). *Bilar i brand – stenkastning mot brandkår och polis*. Hämtad den 15 november 2013 från <http://www.dn.se/sthlm/bilar-i-brand-stenkastning-mot-brandkar-och-polis/>
- Integrationsverket (2004). *Rapport Integration 2003*. Malmö: Integrationsverket.
- Johansson, H., & Jönsson, H. (2007). *Metoder för risk- och sårbarhetsanalyser ur ett systemperspektiv* (Rapport 1010). Lund: Lunds universitet.
- Kerlin, B. (2013). *Anlagd brand – ett stort samhällsproblem*. Hämtad den 1 oktober 2013 från <https://www.msb.se/sv/Kunskapsbank/Forskning--studier/Brand-och-raddningstjanst/Anlagd-brand/>
- Kjellén, S. (2011). *Att hantera social oro och upplopp - del av en hållbar samhällsutveckling*. Botkyrka: Botkyrka kommun.
- Lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap. Hämtad den 18 oktober 2013 från <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/20060544.HTM>
- Lag (2003:778) om skydd mot olyckor. Hämtad den 18 oktober 2013 från <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/20030778.HTM>
- Lagerberg, D., & Sundelin, C. (2000). *Risk och prognos i socialt arbete med barn: forskningsmetoder och resultat*. Stockholm: Gothia Förlag.
- Lange, A., & Löwander, B. (2010). *Den mångtydiga intoleransen - En studie av gymnasieungdomars attityder läsåret 2009/2010*. Stockholm: Forum för levande historia.
- Larsson, S., & Lilja, J. (2003). *Ungdomsliv, identitet, alkohol och droger - En multidimensionell och preventivt inriktad kunskapsöversikt med hermeneutiskt - socialpsykologiskt fokus* (Rapport 2003:10). Stockholm: Statens folkhälsoinstitut.
- Leifman, H. (2013). *Skolelevers drogvanor 2012* (Rapport nr 133). Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Lilja, M. (2011). *Attityder och normer kring anlagd brand bland högstadieungdomar och skolpersonal* (FoU-rapport nr 38). Gävle: Högskolan i Gävle, Avdelningen för socialt arbete och psykologi.
- Lunds universitet (2013). *Vad är GIS?* Hämtad den 18 september 2013 från <http://www.gis.lu.se/vadargis.htm>
- Lundström, U. (2013). *Sociala risker - Lokalt säkerhetsarbete i Borås kommun - insatser och effekter*. Umeå: Umeå Centre for Evaluation Research.
- Långström, N. (2003). *Att bedöma risk för återfall bland antisociala unga. En kunskapsöversikt*. Statens Institutionsstyrelse.
- Länsstyrelsen i Skåne län (2012a). Per Olof Hallin om sociala risker. I Länsstyrelsen i Skåne län (Red). *Sociala risker i Skåne*. (s. 16-19). Malmö: Länsstyrelsen i Skåne län.

Litteraturförteckning

Länsstyrelsen i Skåne län (2012b). Intervjustudie med skånes beredskapssamordnare. I Länsstyrelsen i Skåne län (Red). *Sociala risker i Skåne*. (s. 40-41). Malmö: Länsstyrelsen i Skåne län.

Länsstyrelsen i Skåne län (2012c). Analys, det här har vi lärt oss. I Länsstyrelsen i Skåne län (Red). *Sociala risker i Skåne*. (s. 8-11). Malmö: Länsstyrelsen i Skåne län.

Länsstyrelsen i Skåne län (2012d). Goda exempel i Skåne. I Länsstyrelsen i Skåne län (Red). *Sociala risker i Skåne*. (s. 42-57). Malmö: Länsstyrelsen i Skåne län.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län (2012:01). *Västra Götalandsmodellen. Sociala risker i risk- och sårbarhetsanalyser - en vägledning*. Göteborg: Länsstyrelsen i Västra Götalands län, enheten för skydd och säkerhet.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län (2013:67). *Västra Götalandsmodellen. Sociala risker i risk- och sårbarhetsanalyser - en vägledning*. Göteborg: Länsstyrelsen i Västra Götalands län, enheten för skydd och säkerhet.

Melander, C., & Stretmo, L. (2013). *Får jag vara med? – Erfarenheter från ensamkommande barn och ungdomar i Göteborgsregionen och arbetet med denna grupp*. Göteborg: FoU i Väst/GR.

Migrationsverket (2013). *Aktuellt om... ensamkommande barn & ungdomar*. Migrationsverket.

Morgentau, S., & Ring, J. (2004). *Intolerans – Antisemitiska, homofobiska, islamofobiska och invandrarfientliga tendenser bland unga*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

MSB. (2010). *Anlagda bränder och hot/våld mot räddningstjänsten*. Karlstad: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Nacka kommun (2012). *Avstämningsrapport – Nackas arbete med projektet Västra Götalandsmodellen - Sociala risker*. Nacka: Nacka kommun.

Nilsson Lundmark, E., & Nilsson, I. (2013). *Intoleransens pris – En socioekonomisk analys av vit makt-rörelsen och Kungälvsmodellen*. Stockholm : Stieg Larsson Stiftelse, Stiftelsen Natur & Kultur och Ungdomsstyrelsen.

Norström, T. (2005). Alkohol och olycksfall. I P, Allebeck & S, Andréasson (Red.). *Alkohol och hälsa - En kunskapsöversikt om alkoholens positiva och negativa effekter på vår hälsa* (s. 54-59). Stockholm: Statens folkhälsoinstitut.

Persson, S. (2013). *Att släcka inna det brinner - En utvärdering av socialt brandförebyggande insatser*. Göteborg: Göteborgs universitet, Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap.

Pettersson, G-B. (2012). *Risk- och sårbarhetsanalys för tiden 2011-2014*. Sunne: Sunne kommun.

Polisen (2013a). *Värmland*. Hämtad den 7 oktober 2013 från <http://www.polisen.se/Varmland/Bli-polis/Kontakt/Varmland/>

Polisen (2013b). *Polisen i Värmlands län*. Hämtad den 7 oktober 2013 från <http://www.polisen.se/Varmland/Om-polisen/lan/Vl/op/Polisen-i-Varmlands-lan/Organisation/>

Polisen (2013c). *Social oro*. Hämtad den 28 oktober 2013 från <https://polisen.azurewebsites.net/index.php/social-oro/>

Litteraturförteckning

- Ranci, C. (2010). *Social vulnerability in Europe*. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Renn, O. (1998). The role of risk perception for risk management. *Reliability Engineering & System Safety*, Vol. 59, No. 1, pp. 49-68.
- Ringborg, M., & Rothenborg, O. (2008). *Våldsamma upplopp i Malmö*. Dagens Nyheter. Hämtad den 21 oktober 2013 från <http://www.dn.se/nyheter/sverige/valdsamma-upplopp-i-malmo>
- Rosén, J. (2013). *Svenska för invandrare – mellan samhällsdeltagande och anställningsbarhet*. Falun: Dalarnas Universitet
- SCB. (2007:2). *Barn, boendesegregation och skolresultat*. Stockholm: Statistiska centralbyrån.
- SCB. (2013a). *Kommunfakta*. Hämtad den 14 oktober 2013 från https://www.h5.scb.se/kommunfakta/k_frame.htm
- SCB. (2013b). *Utländska medborgare efter region, ålder i tioårsklasser och kön. År 1973 – 2012*. Hämtad den 21 oktober 2013 http://www.scb.se/Pages/SSD/SSD_SelectVariables____340487.aspx?px_tableid=ssd_extern%3aUtlmedbTotNK&rxid=3450c28e-6ac9-477e-acb8-4b7724c3f841
- Simonson McNamee, M. (2013). *Anlagd brand - ett samhällsproblem Slutrapport*. Borås: SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut.
- Sjöberg, L. (2003). Riskperception och attityder. *Ekonomisk Debatt 2003*, årgång 31 nr 6, s.22-31.
- SKL. (2012a). *Gymnasieskola 2012 - Öppna jämförelser*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting.
- SKL. (2012b). *Trygghet och säkerhet 2012 - Tema samhällets kostnader för olyckor*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting.
- SKL. (2013). *Öppna jämförelser - Trygghet och säkerhet*. Hämtad den 14 oktober 2013 från http://www.skl.se/vi_arbetar_med/oppnajamforelser/oppnajamforelser_trygghetsakerhet
- Skolverket. (2013). *PISA 2012 – 15-åringars kunskaper i matematik, läsförståelse och naturvetenskap* (Rapport nr 398). Stockholm: Skolverket.
- Socialstyrelsen (2007). *Nationella riktlinjer för missbruks- och beroendevård – Vägledning för socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens verksamheter för personer med missbruks- och beroendeproblem*. Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2010a). *Social rapport 2010*. Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2010b). *Olika villkor - Om levnadsförhållanden, risker och kommunala kostnader för barn och unga*. Socialstyrelsen.
- SOU. (2011:35). *Bättre insatser vid missbruk och beroende - Individ, kunskapen och ansvaret*. Stockholm: Statens offentliga utredningar.
- SOU. (2012:50). *Nystartszoner*. Stockholm: Statens offentliga utredningar.

Litteraturförteckning

- Sundell, K. (2006). Risk- och skyddsfaktorer för narkotikamissbruk och andra problembeteenden bland yngre tonåringar. I B. af Klinteberg, C. Hagqvist, U. S. Hermansson, K. Svensson, K. Sundell, m.fl. (Red). *Hur kan man minska nyrekrytering?* (Rapport 17, s. 7-12). Stockholm: Mobilisering mot narkotika.
- Sunne kommun (2013a). *Alla skolor*. Hämtad den 7 oktober 2013 från <http://www.sunne.se/sv/barn-och-utbildning/Alla-skolor/>
- Sunne kommun (2013b). *Fryxellska skolan, högstadiet*. Hämtad den 7 oktober 2013 från <http://www.sunne.se/sv/barn-och-utbildning/Alla-skolor/Fryxellska/>
- Sunne kommun (2013c). *Gymnasieskola*. Hämtad den 7 oktober 2013 från <http://www.sunne.se/sv/barn-och-utbildning/Alla-skolor/Gymnasie-yrkeshogskola/>
- Sunne kommun (2013d). *Friskolor, Sunne kommun*. Hämtad den 7 oktober 2013 från <http://www.sunne.se/sv/barn-och-utbildning/Alla-skolor/Friskolor-Sunne-kommun/>
- Sunne kommun (2013e). *Ung i Sunne*. Hämtad den 7 oktober 2013 från <http://www.sunne.se/sv/barn-och-utbildning/Ung-i-Sunne/>
- Svahn, C. (2013). *Ny varning för resor till Sverige*. Hämtad den 15 november 2013 från <http://www.dn.se/sthlm/ny-varning-for-resor-till-sverige/>
- SvD. (2013a). *32 poliser skadades vid Husbyupplopp*. Hämtad den 15 november 2013 från http://www.svd.se/nyheter/inrikes/32-poliser-skadades-vid-husbyupplopp_8268444.svd
- SvD. (2013b). *70 brandkårsutryckningar inatt*. Hämtad den 15 november 2013 från http://www.svd.se/nyheter/inrikes/500-vid-bilbrand-i-forort_8204322.svd
- SvD. (2013c). *Notan för upploppen: 63 miljoner*. Hämtad den 15 november 2013 från http://www.svd.se/nyheter/inrikes/notan-for-upploppen-63-miljoner_8213590.svd
- Svensson, K. (2006). Skolpersonalens inställning till drogförebyggande arbete. I B. af Klinteberg, C. Hagqvist, U. S. Hermansson, K. Svensson, K. Sundell, m.fl. (Red). *Hur kan man minska nyrekrytering?* (Rapport 17, s. 28-31). Stockholm: Mobilisering mot narkotika.
- Sveriges Radio (2013). *Filipstad – Ungdomens hus slår upp porten*. Hämtad den 7 oktober 2013 från <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=93&artikel=2504785>
- Sweco (2008). *Ortsanalys för Sunne tätort*. Karlstad: Sweco Architects AB.
- Tengström, A. (2012). *Ungdomar och alkohol*. (Elektronisk föreläsning). UR Samtiden. Hämta den 10 oktober från <http://www.ur.se/Produkter/170240-UR-Samtiden-Ungdomar-och-alkohol-Na-ungdomar-i-riskzonen>
- Terjestam, Y. (2002). *Flickors och pojkars lek med eld – Betydelsen av motiv och självbild*. Karlstad: Räddningsverket.
- Terjestam, Y. & Rydén, O. (1999). *Att leka med elden - en bok om barn, eld och brand*. Karlstad: Räddningsverket.
- Tiby, E. (2006). *En studie av homofoba hatbrott i Sverige*. Stockholm: Forum för levande historia.

Litteraturförteckning

Törnquist, A. (2004). Storstadssatsningen i ett områdesperspektiv. I C. Jensen & A. Törnquist (Red.). *Rapport i utvärderingen av Storstadssatsningen i Göteborg* (s. 7-134). Göteborg: Göteborgs Stad, Statskansliet.

Ungdomsstyrelsen (2008:9). *Fokus08 – En analys av ungas utanförskap*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

VVL. (2007). *Alkoholvanor, droger och upplevd hälsa bland ungdomar inom länets ungdomsmottagningar/ungdomshälsa*. Umeå: Västerbottens Läns Landsting.

Wandrell, K. (2013a). Upptäck social oro i tid. I A. Bergqvist (Red.). *BrandSäkert* (s. 32-35). Stockholm: Brandskyddsföreningen.

Wandrell, K. (2013b). Kampen för att bli någon. I A. Bergqvist (Red.). *BrandSäkert* (s. 26-29). Stockholm: Brandskyddsföreningen.

